

ס פ ר

ישועות בהן

ביאור לקיחת הדסים בשביעית מנכרי

עניני סחורה בשביעית, קנין מנכרי, דמי שביעית
ברירה, שליחות מנכרי, ועוד ענינים עמוקים

שנת ה'שמ"ה תשפ"ב
בני-ברק - ארץ ישראל

אדלר
צאנז 3
זכרון מאיר
בני-ברק

נדפס בארץ ישראל
Printed In Israel

תוכן הענינים

❦ לקיחת הדסים בשביעית מנכרי ❦

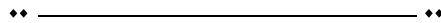
א	נידון קדושת שביעית בהדסים
א	האופנים שאין בהם איסור סחורה
ב	הנידונים בישראל שמוכר הדסים עבור הנכרי
ב	התקנה לאיסור סחורה
ג	כיצד מוכרים ישראלים הדסים עבור הנכרי אע"ג דאין שליחות לנכרי
ג	כיצד יעשו הקנינים בכדי שיהיה שלכם
ד	האפשרויות של קנין מהנכרי
ז	ישראל המוכר עבור הנכרי, ודמי הטירחא של הישראל משתנה לפי כמות המובחרים במיון
	תקנה שלא יתפסו כל הדמים שמשלמים עבור ההדסים בקדושת שביעית ובאיסור לקיחת פירות שביעית מנכרי
ח	שבתוספתא
יא	סיכום ענין הקנינים מהנכרי
יא	תוספת בחוזה עם הנכרי למקרים חריגים שאירע טעות בתשלום ההדסים
יב	ראובן הלוקח הדסים משמעון שלוקח מנכרי
יב	הערות נחוצות בענין הקנינים בחנות ההדסים
יג	שליח שנשלח לרכוש מהנכרי דרגא א' לראובן ודרגא ב' לשמעון
יג	סאה הנמכרת בסכום מסוים ומעורב בה יפים ורעים אי מתפרש תשלום היפים והרעים לפי יחס
יד	הקונה פירות ע"מ למכור את הרעים שבתוכן ולהותיר לעצמו את הטובים
יד	ראובן ושמעון שלחו שליח לקחת מאה הדסים וגמצאו חמישים מובחרים וחמישים כשרים
טו	דין ברירה באיסור סחורה בפירות שביעית
יז	שלוחים שהתנו מתחילה איזה דרגא יטול כל אחד באופן דלא מצו לחזור בהן
יז	לקבוע דסכום התשלום שוה לכל הדרגות כקרן של הנכרי ושינוי המחיר בדרגות בדמי טרחה
יז	שותפין שרכשו הדסים ע"מ שיטול ראובן את המשולשין ושמעון את השוטין
יח	נכרי המוכר בד הדס בזו וסיכמו דלנכרי ב' זוזים להדס משולש וחצי הזוז להדס שאינו משולש
יח	אם מחיר הדס זוז מפני שיש ההדסים ששוין כמה זוזים האם מתפרש דהתשלום עיקרו עבור המובחרים
יח	לקבוע עם הנכרי סכום על הדס משולש ג"ט וירוויח הנכרי יותר מאילו ימכור כולן במחיר שוה
יט	באופן שבוררין ההדסים לפני הקנין והתשלום סך קצוב לכל דרגא
יט	באופן שיכולין להחזיר ההדסים לנכרי אך יש ללוקחים אחריות על ההדסים
יט	הלוקחים מהנכרי בשליחות חבילות הדסים ומחלק השליח לכל משפחה חבילה שאינם מבוררים

ישועות

תוכן העניינים

כהן

המקדים דמים לנכרי לא חשיב תחילת קנין	כ
תנאי בין אנשים איזה דרגא יקבל כא"א מהחבילה דהנכרי מהגאון רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה	כ
תשובה מבעל החידושים וביאורים זללה"ה	כ
האם הגדרת דרגת מובחר הוא לפי הטוב ביותר שיש בהדסים שלפנינו	כא
דוגמאות של נוסחאות ברכישת הדסים מנכרי בשליחות עבור הצבור	כא
האם יש דין קדימה מי מינה שליחות את השליח ראשון לענין קבלת הסחורה הטובה יותר	כב
חקירה בסוגיית סחורה	כב
פועל שמקבל אחריות על הפירות אי נעשה כלל לענין סחורה	כג
מכתב מו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה בענין אוצר בית דין	כג
בדין ד' מינין שנעבדו בשביעית	כג
בענין קדושת שביעית בלולים	כד

דברים אחדים

אמר הכותב הרבה מן הדברים שבקונטרס הלז נתלבנו עם רבותי מורנו הגאון רבי חיים שאול גריינמן זללה"ה ומורנו הגאון רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה, ועם שיבדלחט"א הגאון רבי משה חיים בוואר שליט"א והגאון רבי ראובן דויטש שליט"א, מהן בשנת השמיטה תשס"ח ומהן בשמיטה תשס"ה והרבה משמיטה תשפ"ב, והבנת דבריהם באחריות הכותב.

העומד לנגד עינינו בעוד היינו מסובכים בפיתולי פתרונות לקיים את ספק הירושלמי בקדושת שביעית בהדסים, הן הנה דברי מרנא הגר"ח מלווין זללה"ה בתוספת מעשה רב אמרו כל תפלותי מעודי הייתי נותן בעד דין אחד מחודש מן הגמרא, כיצד נשמר מחשש סחורה, וכיצד יעשו הקנינים בשלמות עבור דין שלכם, יען אין שליחות וזכייה לנכרי, וקנין ישראל מנכרי בכסף, וכיצד יבוצע הקנין אי בקנין חצר או עבד כנעני או מדין ערב ואי כל הנך מדין שליחות מה נעשה, והיאך לא יתפסו כל הדמים בקדושת שביעית, והיאך נמנע מסחורה בלא להזדקק למינוי שליחות שבעקבותיה תסבוכות גדולות של חלוקת ההדסים לשולחין בהלכות ברירה וכו', ועוד הרבה תסבוכות כמגדל הפורח באויר, וכל נטייה ממסלול חשבון כל ההלכות יחד פעמים עוקרת ענף אחר, וכל עיקולי ופשוטי יתמוטטו כנגד חשבונות האמת, עדי בואנו לשלמות כל קוץ ותג, האח איזה מטמון טמון תחת ספק אחד בירושלמי, האח כמה מאירה היא ההלכה בשלמותה אחר בירור כל הצדדים וצידדי צדדים ניפוי אחר ניפוי עמל מפרך בטחינת ההלכות וסעיפי סעיפיהם והשלכותיהם.

וכתב מרן החזו"א זללה"ה על דברי הגמ' הוריות י"ב ב' כשפשט ליה הונא בריה דר"ג לר"פ דין כה"ג שנצטרע מהו באלמנה קם נשקיה על ראשו ויהיב ליה ברתיא, הנה מסרו לנו קדושת נפשו של ר"פ אשר נפשו ואורייתא חד הוא ואהבת התורה של הלכה אחת הוציאתו משויון הנפש לתגבורת ההתפעלות וההתלהבות ונשקיה על ראשו ויהיב ליה ברתיא כו' שידע החכם למסור נפשו לעיון ההלכה ולבירור הדין מן הגמ' שזו העבודה היותר אהובה לפניו ית', ואמנם אם עמלה של חקר ההלכה משרשת אהבת הדין באופן מיוחד בהלכה זו שעוסק בה, מוסיפה אהבה כללית לחקר הדין בכל משפטי התורה כי האמונה בפרטים של המצות בבחינת רגשי צריכה קנין ואיננה טבעית, והמושכל השטחי מרחיקה כגון להאמין כי ניעור הבגד בשבת חיוב חטאת ולבקוע עצים שבות וכיו"ב, או להאמין כי הכלים שנמכרו לנכרי בערב פסח צריכים טבילה לאחר הפסח כו', והעיקר שברפאות תחלואי הנפש האלו הוא העיון בהלכה הדק היטב, בכל פרטי סעיפיה עד שישרישו בקרבו אהבת הדין במוחלט כו' ואף בלמדו במרוצה ובשטחיות לא קנה עדנה את קנין מבוקש לאהבת הדין ולהיות מסור אליו, והלימוד בעיון בהלכה עד לרדת להלכה ברורה בכל הסעיפים המסתעפים הוא לימוד של שנים רבות בשקידה נמרצה כי הסתגלות העיון הזה הוא תכלית ידיעת התורה שהפליגו חז"ל, שאי אפשר לקנותה בדרך עראי במיעוט השתדלות, כי מי שלא עמל בהלכה בעיון הדק היטב לא ידע ערכה ונעלם ממנו נתיבותיה, וחסר העיקר בעבודת ד' ית' שצוהו לשמור את סעיפי ההלכה ולאהוב אותה, ואם משפט הוא חסר מה קנה וזו מעלה יותר רוממה מן התפילה וכעין שאמרו שבת י' א'.

ואמרו מנחות י"ח א' א"ר כשהלכתי למצות מדותי אצל ר"א בן שמוע כו' מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו ביותר עד לאחת, א"ל רבי השוחט את הזבח להניח מדמו למחר כו' מנחה א"ל כשר אלא שר"א פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי כו', עכשו ששנית לי פסול החזרת לי אבדתי, זלגו עיניו של ר"א ב"ש דמעות, אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וגו', דברי חז"ל כשמן הטוב יורד לעצמות להלהיב הלבבות לאהבת התורה ולשעשע על זיו חמדתה עד שכלתה נפשו של יוסף הבבלי באבדת הלכה אחת ואשר צהבו פניו לחדות עוזו בהחזרת אבדתו, ואשר התפעלות נפשו של ר"א על אהבת תלמידו הזליגו את עיניו דמעות של גיל והנאת זיו מיצוי המדות, והחושך נפשו מעיון ההלכה ואשר חשך בזה את נפשו מלטעום טעם חכמה הלא לא אבדה אחת אבד רק איבד את כל ישותו וישם את כל היותו לאפס.

ישועות כהן

ביאור לקחת הדסים בשביעית מנכרי

עניני סחורה בשביעית, קנין מנכרי, דמי שביעית

ברירה, שליחות מנכרי, ועוד ענינים עמוקים

נידון קדושת שביעית בהדסים

הדסים איבעיא בירושלמי פ"ז ה"א אי אית בהו קדושת שביעית ולא איפשטא, עיין חזו"א סי"ד סק"ט ונהג מרן החזו"א להחמיר גם בהדסים שאין מגדלין אותן לריח, ועיין ישועות כהן שביעית ס"א סקי"ט, א. ולפיכך מדרקקין ליקח הדסים מנכרי, ואין חוששין שלקח הנכרי מישראל באופן דידוע דהנכרי יש לו משלו, ב. ולא ליקח הדסים ממגדלי הדסים ישראלים בדמים משום איסור סחורה, וכן אין לוקחין הדסים מסוחרים ישראלים שלקחו מנכרי, ואח"כ מוכרין לישראל שלא בשליחות, וישראל הלוקח מנכרי פירות שביעית שלא בשליחות ע"מ ליטול מכולן דמי הקרן ותוספת דמי מרחת זהו סחורה ממש. ג.

האופנים שאין בהם איסור סחורה

האופן שאין בו איסור סחורה הוא, כשלוקח הישראל ההדסים מיד הנכרי, וקונה הישראל מיד הנכרי בקנין כסף, [ויעוין לקמן אי איכא איסור מסירת דמי שביעית לנכרי, ומה הפתרון].

הערות

א. גם אתרוג רובו לא לאכילה וכו' נהגין ביה קדושת שביעית לכו"ע, ויש לחלק, ובלקחה מנכרי ארוחנא נמי ענין דנעבד ומסייע בידי עוברי עבירה.

ב. עיין חזו"א שביעית ס"י סק"ו דדבר דרובו ביד נכרים שרי לקחתו מן הנכרי ולא לחוש שמא משל ישראל הוא, ובדבר דרובו ביד ישראל אם אין הרוב משמטין אם ידוע דהנכרי יש לו משלו אין חוששין שלקח מישראל אבל אם אין ידוע אם הוא תגר או שמביא מגינתו צ"ע ונראה דאין להחמיר מספק דהא אפי' לקח מישראל אין איסור בפירות לדעת הר"מ ואריסין ליכא בזה"ז וכ"ז בפירות אילן שאין איסור ספיחין, אבל בדבר שאסור משום ספיחין ורוב המין ביד ישראל והנכרי ספק לן אם הוא תגר צ"ע אם יש להתיר ספק ספיחין.

ג. וז"ל מרן החזו"א ז"ל ומה שחושב בעד הטורח זה אינו כלום דכל שלא שכרו אדם, הטורח שלו, ולא שייך דמים בעד הטורח, והוי סחורה ממש, אף שיאמר שלוקח בעד הטורח, וכל סחורה יש להבעלים הטורח ג"כ וזו שיווי הסחורה.

ב ישועות לקחת הדסים בשביעית מנכרי כהן

ישראל המביא הדסים מנכרי עבור הציבור יתכן הדבר בשתי דרכים. א] שישארו ההדסים בבעלות הנכרי עד שיגיעו ליד הלקוחות, ויתר הפרטים יתבארו לקמן. ב] הציבור ממנה ישראל שליח לקחת מהנכרי את ההדסים בשליחותם ולעשות עבורם את קנין הכסף מהנכרי, וכל מי שלא עשה את ישראל שליח אינו יכול לקחת מההדסים הללו. [פרטי הנידונים בדרך זו יתבארו לקמן].

הנידונים בישראל שמוכר הדסים עבור הנכרי

בדרך הראשונה צריכין לפרש ג' נידונים. א. כיצד תתנהל המכירה בלא חשש איסור סחורה. ב. כיצד יהיה הקנין מהנכרי בכדי שיהיה שלכם. [ונידון זה חמור מכל הנידונים מפני שאם לא יעשה הקנין כדין, לא יצאו כל הלקוחות יד"ח מצות נמילת ההדסים ביו"ט]. ג. הכסף המגיע לנכרי תמורת ההדסים קדוש בקדושת שביעית, והאם מותר למסור דמי שביעית לנכרי, וכן אם הנכרי נותן מתוך הדמים דמי מירחא לפועליו הישראלים כיצד יעשה הדבר שלא יהיו הדמים בקדושת שביעית.

התקנה לאיסור סחורה

הנידון הראשון איסור סחורה, לזה התקנה דמסוכם עם הנכרי דההדסים נשארים בבעלות הנכרי עד שיגיעו ליד הלקוחות, והישראלים המתעסקים במיון ובמכירה יקבלו דמי ההוצאות ודמי מירחתם קצובים מהנכרי, ד'. [והיינו דכל מכירת ההדסים היא חנות של הנכרי המנוהלת ע"י פועלים ישראלים של הנכרי]. וכל האחריות על ההדסים עד לקיחתם ע"י הצרכנים על כתפי הנכרי בלבד, כגון אם יתעפשו ההדסים או ינזקו באיזה אופן, אין לנכרי שום תביעה ממונית מפועליו הישראלים, [למעט אחריות רשלנות פשיעה גניבה ואבידה שמוטל על הפועלים המשווקים את סחורתו של הנכרי, או אלו שמתעסקים במיונם והחזקתם בקירור]. י'. וכן אם נמצא במיון שאין הסחורה טובה כראוי

הערות

ד. והנה אף אם יש לישראל רווחים הרבה יותר מן הנכרי הבעלים על כל פרי ופרי, מ"מ יתכן הדבר במשפט מפני שההוצאות והטרחות מרובות [בזמן ובארגון כל המכירות ובנסיעות והובלה ולהעמיד מומיינים ובקירור ואריזה ופועלים לכל דבר וכיו"ב הרבה הרבה], ועוד דזכות ישראל לקחת דמי טרחה ככל אשר תאזה נפשו, ופשוט דלא הרי דמי טרחה דפועל פשוט כדמי טרחה דאדם חשוב, ולפיכך אף שפועל מן השוק ניאזר להתעסק בפירות עבור סכום נמוך יותר, מותר לישראל אחר להתעסק בפירות עבור סכום גבוה הימנו תמורת שווי טרחתו לפי רצונו [אך לחשב דמים תמורת לקחת אחריות דלעיל שאם לא ימכר יקחם המוכר יש לעיין אי חשיב סחורה]. ועיין חזו"א שביעית סי"ג סק"ט.

ה. מבחן האמת באופן שנחתם ע"י הנכרי שישארו הפירות בבעלותו עד שיגיעו ללקוחות יהיה אם יקח פלוני הדסים ממחסן האריזה שלא ברשות בית האריזה, ויתן לנכרי עבורם סך גדול טפי מסך שנתנו לו השליחים, לא יהיו השליחים רשאים לומר לנוטל מאומה מפני שהפירות של הנכרי, ואע"ג דהסכום שנתנו לנכרי היה לפי הדסים קודם מיון דשווים זיל כלפי הדסים מובחרים שנטלן פלוני, מ"מ לגבי הנכרי לא היה לו חילוק בעסק זה בין המובחרים לפשוטים, מיהו יתכן דאין רשאים ליטול בלא רשות ממחסן הנכרי מכמה טעמי, חדא דאפשר דהו"ל עני המהפך בחררה כלפי השליחים המתעסקים כבר בהדסים אלו, ועוד דיתכן דהנכרי לקושטא אינו מסכים לזה מפני שאם יטלו כאו"א מהמחסן ללא רשות השליחים

ואין לה קונים, ההפסד כולו לנכרי. וכן כל מה שלא נמכר חוזר לנכרי. והכסף שנותר הישראל לנכרי דמי קדימה אינן של הנכרי, אלא הן פקדון ביד הנכרי, או כדמי התחייבות להשתדל במכירת הסחורה. [והנכרי יכול להשתמש בדמי הפקדון בתורת הלואה, אך לענין קנין כסף של הלוקחות כיון שא"א לבטוח בנכרי שלא ישתמש בדמי הפקדון לפיכך א"א להשתמש בדמי הפקדון כקנין כסף].

באופן הנ"ל שגשגאים החדסים בבעלות נכרי עד רכישתם ע"י הלוקחות הפרטיים, יכול כאו"א לרכוש הדסים בנקודות המכירה אע"פ שלא עשה את הישראל שליח לקחת עבורו מהנכרי, מפני שכאו"א קונה מידו של הנכרי, והישראלים המוכרים בחנות וכל המתעסקים בהדסים הם פועלים של הנכרי, וכן יכול כאו"א לברור מהפירות את המובחרים בהסכמת הבעלים הנכרי או באי כוחו שהומסכו לעשות כהבנתם לתועלת המכירה, וצריך שיהא הדבר ברור לנכרי בלא חוכא ואיטלולא אלא הסכם גמור, ומה טוב לכתוב הסכם לכל פרטיו ויחתום הנכרי והמשווקים על החוזה באופן שהאחריות של הנכרי על ההדסים וכו' יהא לה תוקף ברין.

כיצד מוכרים ישראלים הדסים עבור הנכרי אע"ג דאין שליחות לנכרי
קיימא לו דאין שליחות לנכרי, ויש לעיין כיצד ממנה הנכרי שליח למכור הדסים, ¹ הלכך צריך שיתנו במפורש עם הנכרי, שיאמר שכל מי שיוגועו ההדסים אליו ע"פ ההסכם עם המשווקים או באי כוחם, אני מקנה לו ישירות את ההדסים, ונמצא שאין הקניין חל בתורת שליחות אלא בכוח אמירת הנכרי בעצמו לך חזק וקני לכל מי שיוגוע לסיכום עם המשווק או באי כוחו.

כיצד יעשו הקנינים בכדי שיהיה שלכם
הנידון השני, כיון דכתיב בקרא ולקחתם לכם, בעינן שיהא משלכם בקנין גמור למצוה דאורייתא, [כמבואר בשו"ע או"ח סי' תרמ"ט ס"ב], ואם הנכרי אינו נמצא בחנות ורק פועליו שם, כיצד יעשו הלוקחות קנין מהנכרי, דנקמינן דקנין מנכרי בכסף ולא סגי בהגבהה ושאר קנינים, ² וא"א לזכות

הערות

יחזירו השליחים לנכרי את שאר ההדסים, וכן לשנה הבאה לא יקחו הימנו, וחפצו של נכרי להחזיק נאמנות אצל לקוחותיו הקבועים.

1. השולח שליח לקדש לו אשה והשליח היה עבד כנעני שאינו בתורת גיטין וקדושין וממילא לא מצי למהוי שליח, והמשלח היו ע"ה ולא ידעו מזה, והלך העבד וקידש לו אשה, יש לדון אי מקודשת מפני שהמשלח מסר לשליח כסף קדושין וזה מעשה קוף בעלמא [עיין בה"ל סי' תמ"ח ס"ג ד"ה ובלבד], ומאי שנא מאיש שכתב לאשה אני מניח לך דינר ע"ג סלע פלוני ובקבלתך תהי מקודשת ויהיה עדים, אבל י"ל דבפשוטו מתפרש שהנכרי מטיל זכויות על השליח, וה"נ נכרי המשלח שליח למכור הדסים מתפרש שיהיה הישראל שליח של הנכרי ואין שליחות לנכרי, ויש לפרש דעובדא דנן דמי לנכרי ששולח ישראל להניח קופה במקום מסוים שכל מי שלוקח הדסים משם יניח הכסף בקופה, דאין כאן חלות שליחות, וה"ה ישראל ששולח נכרי להניח קופה אי"ז ענין לפרשת שליח, ונמצא דהנכרי אומר או הישראל לך חזק וקני.

2. נחלקו הראשונים האם משיכה בלא כסף מועלת בנכרי, עיין מ"ב סי' תמ"ח סקי"ט, ולכן הזהירו הקדמונים במכירת הנכרי, לעשות קנין כסף וקנין משיכה ולא להסתפק לא בכסף לבד, ולא במשיכה לבד, ובמכירת חמץ הנהוג כהיום שאי אפשר לעשות משיכה, האריכו

לנכרי את הכסף, דק"ל דאין זכייה לנכרי [עיין הטעם רשב"א ב"מ ע"א ב'], וא"כ א"א לזכות את המעות לנכרי אלא בנתינה בידו של הנכרי, או בחצרו באופן שהוא עומד בצד השדה, כיון דחיישינן דחצר מטעם שליחות [עיין גימין ע"ז ב', ב"מ י' ב' גליון הגרע"א חו"מ סי' ר' סק"א ובנ"א כלל קי"ט ס"א] וק"ל דאין שליחות לנכרי, ובעומד בצד שדהו זוכה מדין יד, [עיין גליון הגרע"א שם].

האפשרויות של קנין מהנכרי

א. יתנו את כל הדמים לנכרי לפני החג, ויזכה הנכרי בכל הכסף שנכנס מההדסים, ואח"כ יתן מהם את דמי ההוצאות והמירחא של פועליו הישראלים שהתעסקו במיון ובמכירה. וקודם שזכה הנכרי בדמים הרי כל ההדסים שאצל הלוקחות בבעלות הנכרי. ואם לא הגיעו הדמים לנכרי קודם נמילת הלולב לא יצאו היהודים במצות לולב, משום דבעינן שלכם וליכא. ובמציאות קשה לסמוך על הדבר שלא יארע איזה אונס ויגיעו הדמים ליד הנכרי טרם החג, ובפרט שיש לקוחות המגיעים בערב חג ואין סיפק הזמן להעביר לנכרי את הדמים. ה.

הערות

האחרונים בעצות איך לעשות קניין המועיל, כגון בקנין סודר, או קנין אגב, או סתימותא, או אודיתא.

בבה"ל סי' תמ"ח ס"ג ד"ה ובלבד הביא ממחנ"א דדין אין שליחות לעכו"ם דוקא היכי דהקנין הוא ע"י השליח, אבל היכא דהקנין היה בכסף לא משגחין כלל אשליח, דדל שלוח מהכא הכסף בעצמו קונה הדבר, ובעל החפץ מקנה לבעל הכסף בלי אמצעות השליח, אבל בריב"ש מבואר דהקונה חמץ עבור עכו"ם בפסח עובר בב"י דכיון דאין שליחות לעכו"ם הרי הוא כקונה בעד עצמו, והקשה הגר"א דויטש שליט"א ע"ד המחנ"א דהלא בקידושין התרבה מהיקש דהוויא ויצאה שמקדש יכול לקדש ע"י שליח, ובקידושי כסף איירי ששלח כסף ביד השליח, או שהשליח שילם מכספו מדין עבד כנעני, ולמ"ל לזכות שליחות, הגע עצמך אמר לאשה שתתקדש לו בכסף שישלח ע"י נכרי ומסר לה הנכרי ודאי מקודשת, שאין חסרון בכסף קידושין מע"ג קרקע, וא"כ מדוע צריך לפרשת שליחות ולא מהני עבד ונכרי, ואפשר דתליא בצורת הדבר, אם מוסר כוחו לשליח לקדש או שזה ישיר והשליח מעשה קוף, ולהאמור י"ל דלא פליגי המחנ"א והריב"ש, אלא הכל לפי העניין דבמקום שהשליח מפעיל שיקול דעת על פרטי המכירה ומהותה מסתבר דהוי כוח של שליחות, ובמקום שעושה מעשה קוף לא הוי שליחות, ואם כנים הדברים יתכן דבנידון ההדסים אם הנכרי מוסר את המחיר והפרטים למשווק זה כוח של שליחות, ואם המשווק עושה מעשה קוף להניח קופה אין כאן משום שליחות, והעיצה להתנות במפורש עם הנכרי דהוא מקנה למי שיגיע להסכמה עם המשווק באופן ישיר, ותנאי מפורש מסתבר דמהני גם להריב"ש, ואם נמנו עם הנכרי על הפרטין יתכן דמהני גם ללא תנאי מפורש כהמחנה אפרים וכנ"ל,

והנה בישראל משיכה קונה, אלא דהמחנ"א חושש דקניין דרבנן לא מהני, אבל בנכרי אשכחן ג' שיטות בראשונים, י"א דמהני גם כסף וגם משיכה, וי"א רק כסף, וי"א רק משיכה, [וכהזרת הקדמונים במכירת המבכרת לעשות כסף ומשיכה מספק, ובמכירת חמץ שקשה לעשות משיכה האריכו האחרונים למצוא תחליף], ולפיכך אנו זקוקים לכסף ומשיכה, אבל איך נעשה את הכסף העצה הפשוטה לכון לזכות לו את הכסף, אבל זה לא מועיל כי אין שליחות לנכרי ואין זכייה לנכרי.

ח. יש לעיין באופן שמוסרים לנכרי דמים אחרים מהדמים שנתקבלו מהלקוחות אי שייך לדין עבד כנעני בנכרי, דמעות המעורבות בקופה אחת כחלוקת השותפות משא"כ דמים אחרים, והכא העבד כנעני

ישועות לקחת הדסים בשביעית מנכרי כהן ה

ב. קנין עבד כנעני שיתנו הפועלים המשווקים כסף אחר לנכרי, ט. דעת החזו"א והגר"ח הלוי דאין דין עבד כנעני בנכרי.^י

ג. יניחו כלי של הנכרי בעל ההדסים בחנות ההדסים, ובכלי זה יניחו המעות שנתקבלו מהלקוחות, ויזכה בו הנכרי מדין כליו של אדם קונים לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו שם, ואופן זה לא יועיל כיון דחצר משום שליחות בלא עומד בצד שדהו ואין שליחות לנכרי.^{יא}

ד. ויש עוד דרך מדין ערב, כגון נכרי האומר לראובן תן מנה לשמעון ואמכור לך ההדסים, ובכה"ג קונה ראובן את ההדסים מהנכרי בקנין כסף בשעה שנתן את הדמים לשמעון, יב. וכן בנידון דנן שמעמיד הנכרי פועלים המשווקים את ההדסים, הרי אומר הנכרי ללקוחות בשעה שנתנו את מעות ההדסים למשווקים יהיה קנוי לכם ההדסים, והמשווקים ערבים לשלם לנכרי כנגד סכום הכסף

הערות

זה ישראל מישראל רק שהמוכר נכרי, ואפשר דתלוי בנידון של שלוחו של בעל הממון והעיר לזה הגר"א דויטש שליט"א.

ט. . דין קנין עבד כנעני היינו כיצד משתחרר עבד כנעני בנתינת כסף לאדון הלא כל כסף שיש לו מה שקנה עבד קנה רבו, אלא מיירי שאחרים נותנים במקום העבד כנעני, וכיו"ב לענין קדושין ראובן האומר ללאה הרי את מקודשת לי בנידון שיתן שמעון בעבורי, ושמעון נותן לה הדינר הרי היא מקודשת לראובן מדין עבד כנעני.

י. בנידון דנן במכירת ההדסים הנכרי הוא המוכר, ודין עבד כנעני הוא בין ישראל לחבירו, וגם עיקר הדין של עבד כנעני בממון לא הובא ברמב"ם ועיין בר"ן בקידושין, כך דאין ראוי לבסס הכל על דין עבד כנעני.

יא. עיין שעה"צ סי' תמ"ח סק"ב, ועיין נו"ב תנינא או"ח סי' ס"ג לענין מכירת חמץ לגוי, דאם הנכרי עומד ליד בית הישראל מהני למכור לו דחצר דומיא דיד, ובאינו עומד שם לא מהני למכור לו מטעם שליחות דאין שליחות לגוי, ובשול"ת שו"מ מהדו"ג ח"א סי' ק"א תמה דהא חצר דגברא מטעם שליחות אתרבאי ולא מטעם יד וא"כ אפילו אם הנכרי עומד שם ליד החצר, אינו קונה כיון דאין שליחות לנכרי, ועיין ע"ז ע"א ב' ותיקני ליה כליו שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח, ומבואר דאין הנכרי זוכה בין המגיע לאויר כליו, עד שימשוך את הכלי, משום כליו של לוקח ברשות מוכר אבל אין חילוק בין ישראל לנכרי בקנין בכלי, ואפשר דהתם איירי בעומד בצד שדהו, דמהני מדין יד, וכמו"כ בגליון הגרע"א חו"מ סי' ר' ס"א, דבשול"ת עבודת הגרשוני סס"י כ"ה נראה דפשיטא ליה דיש קנין חצר לנכרי, וקשיא ליה דאין שליחות לנכרי. ולמהרש"ק גם עומד בצידו לא מהני, דהא באיש לא אתרבאי כלל משום יד רק באשה דילפינן מוגט, וה"ה באשה נכרית יל"ד דלאו בת גרושין היא לא אתרבי אצלה משום יד, והנ"י פ"ק דמציעא כתב דמציעא דנקנה בחצר המשתמרת היא מטעם יד ותמהו דהא בגברא לא אתרבי מטעם יד, ומסוג' דע"ז דף ע"ב מוכח דיש קנין חצר לנכרי. - עוד יש לחוש שלא יזכרו להניח תמיד את המעות בכלי המיוחד.

יב. אע"ג דלא נתן הדמים ביד הנכרי, דבדין ערב סגי שנתחייב הישראל לפרוע את דמי ההדסים ליד שמעון, ולהאמור ה"ה אם אמר הנכרי לראובן תן מנה לשמעון ואמכור לך ההדסים, ושמעון מתחייב להעביר לנכרי את הדמים, הרי בשעה שנתן ראובן לשמעון את הדמים קנה ראובן את ההדסים בקנין כסף, [כללו של דבר, הקניין כסף מדין ערב היינו דהנכרי אמר תן למשווקים ויקנו הדסי לך, ומה שהמשווקים מתחייבין להעביר כנגד זה הוא רק הסיבה דהנכרי הסכים שיתנו להם את הדמים, אבל א"ז כח של ערב].

שקיבלו, סכום זהה לנכרי. ג. [ועיין בהערה אי ערב משום שליחות ואין שליחות לנכרי, יד. ועיין לקמן

הערות

ג. תדע דסומך הנכרי על המוכרים שיהיו ערבים, דהא כל כספי ההדסים בידם ואינו חושש הנכרי שיברח המוכר עם הדמים.

יד. אשכחן בב"מ ע"א א' ת"ר אל תקח מאתו נשך ותרביית אבל אתה נעשה לו ערב, ערב למאן אילימא ערב לישראל כו' אלא לנכרי כו', כלומר כשלוה ישראל מנכרי וישראל נעשה לו ערב, וכ"ה בתוספתא (פ"ה) הובא ברשב"א שם ישראל שלוה מנכרי ונכרי שלוה מישראל ישראל נעשה לו ערב ואינו חושש משום רבית, וכ"ה בשו"ע חו"מ ס' ק"ע ס"א דאי לאו משום ריבית מצי למהוי ערב, ונפ"מ בקיבל עליו הנכיר שלא יתבע את הערב תחילה דמוותר כמבואר בשו"ע שם, ועיין רמ"א חו"מ ס' ש"פ ס"א האומר לחבירו: זרוק מנה לים ואתחייב אני לך, י"א דחייב וי"א דפטור (ר"ן פ"ק דקידושין ב' הדעות), ועיין ר"ן ב"מ צ"ח ב' מבואר דערב לאו משום שליחות, וכ"ה בנמוק"י ב"מ נ"ו ב' א"ל להוציא פרתו מרשותו ולשלחה ביד עבדו נתחייב מדין ערב דלאו מדין שליחות הוא דחייב, ועיין במקנה קדושין נ"ב א' דבערב ליכא משום אין שליח לדבר עבירה דלאו משום שליחות אתינן עלה, וכ"ה בנתיב"מ ס' ש"מ בביאורים סק"ד, ועיין שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ס' קל"ט וז"ל ומה שכתבתם דערב גוי לא משתעבד, אמאי לא, הא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין אחד גוי ואחד ישראל, ועוד גוי בתר ערבא אזיל, ועיין בשו"ת הרא"ש כלל י"ח ס"ו בערב למלוה נכרי עבור ישראל.

אך יש לעיין מירושלמי ריש קדושין בדין ערב דמועיל מדין שליחות, כגון אשה שאמרה תן מנה לעני ואתקדש אני לך, ויש ב' דרכים בירושלמי או משום דהעני זוכה לאשה וחוזר ולוקח לעצמו, או משום דהבעל נעשה שליח של האשה ליתן לעני, ומיקרי שנתן לאשה מפני שעשה השליחות בציוויה, ונפ"מ בעני חרש, והרשב"א בחידושיו קדושין ח' ב' הביא את הירושלמי בד"ה תנהו לעני, ולפ"ז יש לעיין אי יש לחוש דחלות ערב אפשר דהוא משום שליחות, ואין שליחות לנכרי, ודעת הרמב"ן והריטב"א דהבבלי פליג על הירושלמי, ועיין בבהגר"א שם סק"ב, ובחזו"א חו"מ ליקוטים סי"ז דליכא פלוגתא בין הבבלי לירושלמי.

ועיין שו"ע חו"מ ס' קל"ב ס"א מהטור בשם הגאונים דקטן שערב לאחרים, אינו חייב לשלם אף לכשיגדיל, ובשעה"מ שם סק"א הביא מה"ה דטעמא משום דערבות הוא אסמכתא אם לא מפני שכיון שהלוהו על אמונתו גמר ומשעבד נפשיה ואין לקטן דעת כדי לשעבד עצמו בזה, וכתב השעה"מ דל"ד ה"ה היה אומר דקטן שערב לאחרים אינו משתעבד, משום דלא עדיף ערבות משליחות וכדמשמע ברשב"ם ב"ב קע"ג ב' דשליחותא דערב קא עביד מלוה כאלו הוא עצמו הלוה, ולפ"ז כיון דאין שליחות לקטן לא אנו לדידהו ולא אינהו לדידן אינו שייך לגביה חיוב ערבות הן קטן שערב לאחרים והן אחר שערב לקטן, ולא עדיף ערבות משליחות גמור, וה"ה הערב לעכו"ם אינו מתחייב מדינא כיון דאין שליחות לעכו"ם אלא דעכו"ם לא ציית דינא דידן, עי"ש שהביא ראייה מהרשב"א בתשובה דכל היכא דפטור מטעם השליחות משום דאין שליח לדבר עבירה פטור נמי מתורת ערבות דלא עדיף ערבות משליחות גמורה, וה"ה כל הני שאינן בתורת שליחות לא מתחייבי נמי מתורת ערבות עכ"ד, [ועיין שו"ת אבנ"ז אבהע"ז ס' שמ"ט סק"ג כתב דהמעין בירושלמי וברשב"א יראה איך שס"ל לרשב"א דחיוב ערב מדין שליחות ממש, ובאבנ"ז ס' תי"ח הביא קושיית הר"ן בדין בתך מקודשת לי כו' דאם היא קטנה האיך מתקדשת ע"י עצמה והא אין שליחות לקטן ולא דמי לכסף שמתקדשת מדין ערב], ברם דברי השעה"מ נסתר מסוגיא ב"מ ע"א א' כנ"ל, ובראשונים ובפוסקים כל חילוקי הערבויות שבין ישראל לנכרי והכל בדיני ישראל ויצא בדיינים, והנידון שם משום ריבית, ואנהרינו לעינין באמרי בינה הל' דיינים ס"ז דתמה ע"ד שעה"מ מסוגיא דב"מ.

ובקה"י ס"י סק"ג כתב דענין השליחות בזה אינו מדין שלוחו של אדם כמותו, דהא גם בישראל

דבכרי שלא יתפסו כל הדמים בקדושת שביעית יש תקנה שיתפס רק שקל אחד ושאר התשלום יהיה נוקף לפרעון בהקפה, דדמי הקפה אין נתפסין בקדושת שביעית].

ה. והנה גם את"ל דערב משום שליחות ואין שליחות לנכרי [ולא קיימא לן כן] יש דרך נוספת לקנות בקנין הגבהה מהנכרי באופן שהנכרי נותן מתנה לישראל, דישראל קונה מתנה מנכרי בהגבהה, [כמבואר בתוד"ה פרדשני ע"ז ע"א א' דבמציאה ומתנה דליכא כספא כ"ע מורו דקני במשיכה או בהגבהה]. וביאור הדבר דהנה נכרי האומר לישראל זרוק מנה ליום ותקנה חמורי, יש לדון דמועיל קונין משיכה לחמור מהנכרי, דכיון דקיים הישראל את ציווי הנכרי, נעשה כאמר הנכרי אם תקיים את ציווי אני נותן לך את החמור במתנה, וקונים מתנה מן הנכרי בהגבהה או במשיכה, וה"נ בנידון דנן י"ל דאם אומר הנכרי הבעלים של ההדסים, אם תתנו דמי ההדסים למוכרים שלי, הרי באותה שעה נפטרין הלקוחות מחיובם לבעלים בכל ענין שהוא, ואין לנכרי הבעלים של ההדסים שום תביעת ממון מהלקוחות, ויוכלו הלקוחות לקנות ההדסים בהגבהה, ולהאמור אף את"ל דערב משום שליחות ואין שליחות לנכרי, יתכן דאפשר לעשות קנין הגבהה^{טז}. בהדסים כיון שקיימו את ציווי הנכרי הבעלים ליתן את הדמים לידי המשווקים.

ישראל המוכר עבור הנכרי, ודמי הטירחא של ישראל משתנה לפי כמות המוכרים במיון

ישראל המוכר פירות שביעית [או הדסים] עבור הנכרי [וההדסים בבעלות הנכרי עד שיבואו ללקוחות כדלעיל] אם ההסכם בין הנכרי לישראל דהישראל יתן לנכרי כנגד כל הדם עשרה שקלים, והישראל ימייץ את ההדסים ויחלקן לפי דרגות וימכרם עבור הנכרי, באופן שיהיה ביד הנכרי כנגד כל הדם שימכר עשרה שקלים, אולם לנכרי הישראל יהיה חילוק בין אם יעלה במיון אחוז גבוה של הדסים מוכרים, ואז הישראל ירויח הרבה [דמחיר המוכרים גבוה], לבין אם יהיו אחוז המוכרים

הערות

הערב לנכרי חייב מדין ערב כדמשמע ר"פ השוכר את הפועל גבי אומר לחנווני תן לפועלי יין דחושש משום יי"נ ע"ש, ומשמע שהחנווני נכרי שמוכר יי"נ, ומבואר שם בגמרא דקני חנווני דינר מדין ערב ע"ש, וכדהוכיח כ"ז בהגהת אב"מ שם בסי' ע' אות י' הנ"ל, וכן מבואר בב"מ דע"א דישראל נעשה ערב לנכרי המלוה ע"ש והרי גבי נכרי ליכא כלל דין שליחות ומ"מ מתחייב מדין ערב, וכן בהא דפרנס דאמרינן ופרנס לאו שליחותיה קעביד ע"כ לאו מדין שלוחו של אדם כמותו הוא, דהא הו"ל דבר עבירה ואין שליח לד"ע, וכמו שהקשה הט"ז הובא בהגהת אב"מ שם, אע"כ כוונת הגמ' דמ"מ בפועל שליחותיה קעביד ומחשב מהנה, ודעת הראשונים ז"ל הנ"ל דה"נ מתחייב הבעל מדין ערב דכל היכא דשליחותיה קעביד מתחייב המצווה מדין ערב (ודברי שער המשפט בסי' קל"ב דהיכא דהוא לדבר עבירה או שהמלוה קטן ליכא דין ערב כיון דליכא בהו תורת שליחות צ"ע מר"פ המדיר כנ"ל), ובע"כ דא"צ כאן לדין שלוחו של אדם כמותו, רק דכל היכא דעביד לשם שליחותו של הערב מתחייב והוא כמשנ"ת, דאז הו"ל כמו שהערב משתמש במעות אלו, דמה לי נוטל בעצמו ונותן ללוה, ומה לי שהדבר נעשה ע"י עושי דברו שעושים על פיו.

טז. הגבהה דוקא דמידי דמוצי לקנותו בהגבהה אינו נקנה במשיכה, כמבואר בשו"ע חו"מ סי' קצ"ח ס"א, ועוד דהגבהה קונה בכל מקום כמבואר בשו"ע חו"מ סי' קצ"ז ס"ב.

ח ישועות לקיחת הדסים בשביעית מנכרי כהן

נמוך, יש לחוש דכה"ג נידון כסחורה, דנהי דפירות שביעית נשארים בבעלות הנכרי עד זכיית הלקוחות, מ"מ דמי הטירחא של הישראל משתנים לפי כמות המוכרים שיעלו במזון, וכן שמעתי מהגאון מוהר"מ בויאר שליט"א, ולהאמור א"א להתנות עם הנכרי דיקבל סכום קצוב עבור הסחורה שמוסר למשווק, ומותר הרווחים יהיה למשווק, דכה"ג לאו כפועל דמי.

והדרך הישרה היא דכל שינוי ברווח או בהפסד יהיה גם על הנכרי, או שיקצבו דעל כל דרגא בהדסים יקבל הנכרי כך וכך אחוים מהמחיר לצרכן [הנקרא בלשון השוק קומיסיון], והישראל יקבל כך וכך אחוים הכולל בתוכו את הוצאותיו במכירה ודמי טירחתו, א"נ יעשו חשבון מתחילה כמה יהיו ההוצאות והדמי טירחא ויקבעו מה המחיר לצרכן לכל דרגא וכמה מתוך מחיר זה יהיה לנכרי וכמה לישראל, ואם ב' ישראלים פועלים עבור הנכרי, אחד בבית אריוה ואחד במכירה, יקבעו כמה יקבל כל ישראל והנכרי מתוך המחיר לצרכן, ע"ד משל אם מחיר כל הדס מובחר לצרכן חמישים שקלים [כולל המגיע לבעלים הנכרי ועבור כל ההוצאות בבית האריוה ובמזון והדמי טירחא של כל המתעסקים], יקבעו שיקבל הנכרי 18 שקל על כל הדס מובחר, וב' הישראלים יקבלו כאו"א לדוגמא 16 שקל על כל הדס מובחר. ובכה"ג אם יעלו הרבה מוכרים במזון ירויה הנכרי יותר וכן איפכא, ורשאי לעשות חשבון [לפי הצפי מנסיון שאר שני שבוע] שלבסוף ימצא שיקבל הנכרי כנגד כל הדס מה שמקבל בשאר שני שבוע, אך הקביעה תהא ברורה דבמידה וימצא לפתע אחוים גבוהים של מוכרים לא יהיה מצב שהישראל ירויה מזה והנכרי לא ירויה.

באופן שנשארים ההדסים בבעלות הנכרי עד שמגיעים ליד הלקוחות, אם בא ישראל למקום המזון ומבקש מהמשווקים ליתן לו לברור לעצמו מהמיוחדים ביותר וישלם כפל כפליים רשאי המשווקים לעשות זאת, בתנאי שככל שיריחו המשווקים יותר ירויה גם הנכרי יותר, ביחס שסיכמו ביניהם על סט הדסים כמה יקבל הנכרי וכמה יקבל המשווק, טז.

תקנה שלא יתפסו כל הדמים שמשלמים עבור ההדסים בקדושת שביעית ובאיסור לקיחת פירות שביעית מנכרי שבתוספתא

הקונה פירות שביעית מנכרי נתפסין המעות בקדושת שביעית, וגם הפירות נשאין בקדושת שביעית [דפרי ראשון קדוש לעולם], וכל דבר שיקנה בדמים הללו יהיה בקדושת שביעית, דחליפי חליפין מתחללין על הבא מבח קדושת שביעית ומתקדשין והמעות יוצאות לחולין, ואמנם מותר לרכוש פירות שביעית מנכרי ולמסור לו דמים, אע"פ שאסור לתת פירות שביעית לנכרי, יי. אך בנידון

הערות

טז. ומיהו אי"ז דרך ישרה כלל כלפי הלקוחות, דרוכשין הדסים ובדעתם שלא הוציאו מתוך ההדסים את המוכרים שבמוכרים, ובפרט דאיכא אינשי המודקדקין לעצמם על דיוק השילוש מאד ורוכשין כמה סטים ע"ד הכי דמותן כמה סטים ימצאו את אשר חשקה נפשם, ועתה אם יוציאו את המוכרים ביותר אע"ג דלא הוציאו מכל הסחורה את המוכרים, וגם ההדסים אחר שהוציאו מהן כמה מוכרים שבמוכרים עדיין הם עומדין בקריטריון של הנקרא מובחר לכל הדעות מ"מ פשוט שאי"ז הגון מצד המשווקים ובשלמות נשאת ונתת באמונה.

יז. תניא בתוס' פ"ז דשביעית אין מוכרין ואין לוקחין מן הנכרי ומן הכותי פירות שביעית, ויש לעיין כיצד לקחו כל יושבי א"י בכל שנות השביעית ירקות מנכרים, דכל שאר ירקות אסורין משום ספיחין,

דנן דההסכס עם הנכרי דהמשווקים מתחייבין מדין ערב ליתן מעות תמורתן, נמצא דכל הדמים נתפשים בקדושת שביעית דכל הדמים הן תמורת ההדסים, ובין אם יתנו המשווקים פועליו של הנכרי את כל הדמים הללו לנכרי קודם החג, והנכרי יוציא מתוך הדמים שבקופת מכירת ההדסים ויתן

הערות

והתינוח לדעת ב"י דפירות נכרי אין בהם קדושת שביעית, אבל רבו כמו רבו הדעות שיש בהן קדושת שביעית שהיו מיושבי א"י, הלא הם מהרי"ט מבי"ט חרדים של"ה מהר"ם בן חביב, [ותשובת הרמב"ם בפא"ד סי' ט"ו שהובא בחזו"א וכתב דאילו ראה הפא"ש תשובת הרמב"ם היה אומר אי תניא תניא, וזו גם דעת ר"ק והח"א וכידוע הכרעת מרן החזו"א זללה"ה, ועיין תשובת מהרי"ט ח"א סי' מ"ג].

והנה אי טעמא דאין לוקחין פירות שביעית מנכרי משום שהדמים מתקדשין ביד הנכרי, וכי היכי דאין מוסרין פירות שביעית לנכרי, כמבואר ברמב"ם פ"ה משמו"י ה"ג, ה"נ אין מוסרין לו דמי שביעית, י"ל חד מתרי או שלקחו מהנכרי בהקפה דבכה"ג אין הדמים נתפסין בקדושת שביעית כמבואר בתוד"ה יאות ע"ז ס"ב ב', או כמש"כ מהרי"ט דשאני לוקח פירות מהנכרי דהקדושה נתפסת רק בזכית הנכרי, ולא נאסר אלא ליתן דמים שכבר קדשו, ברם קשה כיצד יפרנס המהרי"ט התוספתא דאין לוקחין מן הנכרי פירות שביעית, וכעת עיינתי במהרי"ט שדחה התוספתא מכח סוגיא דיבמות בעכו"ם שהביא פירות ואמר של עזיקה הם וכו' לכל הפירושים מוכח שמוותר לקנות מהם שלא היו חוששין אלא לכרם מעוזק כר"ת והראב"ד ז"ל, וכן הוכיח מירושלמי, ובעכו"ם לא שייך מחזיק ידי עוברי עבירה שהוא אינו מצווה על השביעית, ועוד כתב מהרי"ט דביד העכו"ם נפקעה מקדושתה ע"ש דמיתה לענין דמי שביעית שלא נתקדשו קודם ביאתם לנכרי, אבל מה שהיה קדוש מקודם אין נעשה חולין אצל הנכרי, וסוף דבר כתב מהרי"ט לקיים התוספתא דאין לוקחין פירות מן הגוי בעיר שכולה או רובא ישראל שאנו חוששין שלא יהא ישראל מוכר על ידו ועושה סחורה בפירות שביעית, והשתא דלא שכחי פירות של ישראל ליכא למיחש.

וכעין דברי מהרי"ט כתוב בחזו"א שביעית ס"י סק"ד שהביא את התוספתא דאין לוקחין מן הנכרי פירות שביעית וכתב ויש לעיין בשלמא למכור אסור כיון שאין נוהגין בהן קדושת שביעית, ואע"ג דנכרי אינו מוזהר מ"מ אסור לישראל למוסרו לו, דהוי כעין הפסד, אלא ליקח מן הנכרי למה אסור, בשלמא מן הכותי כיון דהוא מוזהר על קדושת הדמים ואינו מתנהג עם הדמים כדין אסור, וכדין אין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה, אלא מן הנכרי אלמה לא, ויש מקום לומר שגם ביד נכרי הדמים נתפסין וחשיב כמסור ישראל לנכרי דמי שביעית, ומיהו למאי דמסקינן ע"ז ס"ד א' דמי עכו"מ ביד עכו"מ מותר דדין כל שאתה מוה' לישראל נאמר ולא לעכו"מ, מסתבר דה"ה דמי שביעית, אבל י"ל דשאני הכא שישאל הוא הלוקח, ואפשר דישאל שלקח כו"מ מן הנכרי נתפסין הדמיו, ובידו פ"ב דדמאי ה"א אמר דמותר ליקח מן הנכרי בשביעית משום דישאל משמטין ונכרים פטורים והוו כותים מיעוטא, וכן מוכח יבמות קכ"ב א' לפי רבותיו של רש"י גם הר"מ הביא רק דין אין מוכרין פירות שביעית לנכרי בפ"ה ה"ג, והנה איסור קיחה מן הכותי הוא כאיסור קיחה מן ע"ה מן השמור ואפשר דתנא דברייתא במקום דרוב השדות ביד כותים וחשודים והנכרי המוכר לא הביא פירות אלו משדהו. [ועיין חזו"א שביעית סי' כ"ה סק"ד].

הרמב"ם לא הביא הלכה זו דאין לוקחין פירות שביעית מנכרי, ובחזו"ב שביעית ס"ט סק"ו כתב דהוא ק"ו מההלכה דאין מוסרין דמי שביעית לע"ה, אולם למש"כ המהרי"ט והחזו"א י"ל דהרמב"ם פסק כסוגיא דיבמות בבלי וכירושלמי, ולהאמור ניחא מש"כ השל"ה דהאיסור לקיחת פירות שביעית מנכרי שמא ימסרם לישראל וכן נוהגין אנשי מעשה, ומבואר דמעיקר הדין ליכא איסורא וזה עולה עם הבבלי והירושלמי וסתימת הרמב"ם.

ולהאמור בידון דנן דמשווקי ההדסים הן פועלין של הנכרי [אי לאו משום דהישראל ערב על הדמים כנ"ל בשביל הקנין כסף], ליכא נידון של מסירת דמי שביעית לנכרי, ולפירוש האחרון במהרי"ט גם שרי לפועלין ליטול מדמים הללו שכר טירחתן ולנהוג עמהן כמענות חולין, [ופשוט דלא אמרינן כיון דהפועל הישראל קיבל הדמים מהלקוחות דיאסר מש"ה ליתנן לנכרי, כיון דהמענות של הנכרי מתחילה],

י ישועות לקחת הדמים בשביעית מנכרי כהן

לפועליו הישראלים [דאין ביד הנכרי סכום כל הדמים מדמים אחרים שאין בהן קדושת שביעית] או שיקחו הפועלים הישראלים מתוך הדמים את דמי ההוצאות והשכר טירחא שלהם, וכן אם יתנו דמים אחרים והדמים שקיבלו מהלקוחות ישארו בידם, נמצא דיהיה ביד הישראלים פועלי הנכרי מעות שיש בהם קדושת שביעית, ולא יוכלו הישראלים להשתמש במעות הללו אלא בקדושת שביעית. והענינה שלא יתפסו כל דמי הלקוחות בקדושת שביעית, דכל לוקח [גדול בשנים] ימסור תחילה שקל עבור כל אריזה י"י. לדי המשווקים או לממונים על דם, [וייחדו קופה במקום מכירת ההדסים שבה יניחו את השקלים של הלקוחות, וכל הדמים שבקופה זו הן בקדושת שביעית, ויקנו בהם המשווקים שתייה וכיו"ב וישתו בקדושת שביעית, וכנגד השקלים הללו יתנו המשווקים כסף אחר לבעלים הנכרי, משום דשקל זה הוא בתוך המחיר של ההדסים] ושקל זה יהיה תחילת פרעון, ובשקל הזה יחול הקנין כסף, ושאר הכסף שחייב נוקף בהלואה לבעלים הנכרי, ודמי ההקפה הרי הן חולין לכל דבר, י"ט. ומשעה ששילם הלקוח את השקל, יכול הלקוח לזכות גם בקניין הגבהה או

הערות

ועכ"פ גם להצד הדמים שזוכה בהן הנכרי מתקדשין, יכול הישראל להתנות עם הנכרי דהלקוחות רשאי לשלם בהקפה למחר, וממילא מה שמשלמין בשעת הלקיחה משום שפורעין את אפשרות ההקפה מיד.

אמנם לתקנה שנתבארה לעיל, דבכדי שיוכלו הלקוחות לעשות קנין כסף יהיו המשווקים ערבים לנכרי על דמי ההדסים, הרי נתפסין כל המעות בקדושת שביעית.

ובחו"ב שביעית ס"ט סק"ו נתקשה במש"כ החזו"א דהא תנא כייל אין מוכרין ואין לוקחין ומשמע דחד טעמא בהו, ואילו להחזו"א אין מוכרין משום שאינם נוהרים בקדושתן, ואין לוקחין משום קנס ואילו מנכרי לוקחין, ועוד דסתמא דברייחא בכ"ג אף בידוע שלוקח משלו, ועוד דכותים פשיטא דמחשוד אין לוקחין, ועוד דנכרי וכו' חד ניהו משום שמייע לכותי, וירושלמי וסוגיא דיבמות לענין איסור הפירות איירי ובלא בלקיחה, ותו י"ל דאיירי בהבלעה ובהקפה או במשלם בחלוק, ועוד דן בחו"ב דשביעית איתקש לקודש ושייך בנכרי דאינו כהתפסה דע"ז שלא נאמר בנכרי, ופרי שני בנכרי מתחלל ומנ"ל לחלק בין פרי ראשון לפרי שני ובסוכה מ"א א' קס"ד דאף פרי ראשון בחילול. [ובחו"ב כתב דלמהרי"ט יש להתיר לקנות פירות שביעית מע"ה ולמסור לו תמורתם פירות ששית דליכא גרם מכשול כיון דפירות האחרונים כפירות הראשונים ואדרבה אפשר דפרי שני איסורו קיל טפי מפרי ראשון עי"ש, ויש לחלק דפירות דרך לאוכלן, משא"כ דמי שביעית המכשול מצוי שלא ינהג עמהו בקדושה, ולא אשכחן קולא בפרי שני לענין הלכות שביעית זולת דפרי ראשון אינו מתחלל, ובחו"ב בסמוך שם כתב דאפשר דכל פרי שני קיל לע"ה טפ', ואסור להחליפו בראשון אף לדעת המהרי"ט דזה כנותן מכשול].

יח. לקוח הלוקח כמה סטים של הדסים סגי שיתן שקל אחד עבור כל הסטים דהשקל הוא תחילת פרעון על הדמים שצריך ליתן תמורת הדסים.

יט. עיין תוד"ה יאות ע"ז ס"ב ב', ובחזו"א שביעית ס"י סק"ג כתב נראה דמכר בהקפה יש להקל כדעת תו' כיון דשביעית בזה"ז דרבנן ובשל סופרים הלך אחר המיקל, ואע"ג דבניידון דגן פורעין הלקוחות את ההקפה מיד באותו מעמד בזאח"ז אחר נתינת השקל לתחילת פרעון וקנין הגבהה, י"ל דכל שנוקף בהקפה ויכולין לפרוע למחר אין הדמים נתפסין בקדושת שביעית אע"ג דפורעין החוב באותו מעמד, [שו"ר שכ"כ בקונטרס סדר השביעית ממרן החזו"א ז"ל שי"ל ע"י הרב זליג שפירא ז"ל בחיי מרן ז"ל תשי"ב ושם כתוב ס"ז פירות שביעית צריך לקנותם רק בהקפה, זאת אומרת, שלא ישלם מיד בשעת שקונה, אלא יקח הפירות לרשותו וחתשלו יקוף עליו במלוה, ואין חילוק מתי פורע חוב זה ומוותר לפרעו אפילו אחר כמה רגעים, אלא שחלות הקנין לא יהא תלוי בפריעת התשלום]. וכ"נ מדברי החזו"א שביעית ס"י סק"ג שהביא דעת הרמב"ן דהקונה פירות שביעית בהקפה, אם בשעה שפורע הדמים עדיין הפירות בעולם הן נתפסין, ונתקשה החזו"א כיון דכבר קנה הפירות וחוב בעלמא פורע לו

ישועות לקוחת הדסים בשביעית מנכרי כהן יא

חצר או קניין יד, או בכל קניין שיכול להועיל, וזכויות הלקוח בהדסים אינו מותנה בביצוע התשלום הנוסף.^כ

סיכום ענין הקנינים מהנכרי

נמצינו למידן כל הכספים שמתקבלים ממכירת ההדסים מתקבלים עבור הבעלים, ועל הבעלים לתת למנהל בית הארזיה ולמשווקים החזר הוצאות ושכר טירחא לפי המסוכם ביניהם, וכיון דצריכין הקונים לקנות את ההדסים בקנין כסף כדי שיהיה שלכם, והבעלים הנכרי אינו נמצא בנקודת המכירה בשעת המכירה, לפיכך הבעלים מודיע כי הלקוחות הפרטים שיקנו הדסים אצל המשווקים שלו, ימסרו שקל אחד על כל קנייה לידי המשווקים או לממונים על ידם, השקל הוא מתוך מחיר הכולל של רכישת ההדסים של הלקוח הפרטי, והמשווקים יזכו באותו שקל לעצמם, ובשקל זה יחול הקניין כסף מדין ערב, [ובזה רוכש הלקוח הפרטי מיד הבעלים בלי להודקק להלכה של שליחות], ושאר הכסף של ההדסים חייב הלקוח לשלם בהקפה. מהשעה ששילם הלקוח את השקל, יכול הלקוח לזכות גם בקניין הגבהה או חצר או קניין יד, או בכל קניין שיכול להועיל, הזכויות של הלקוח בהדסים אינו מותנה בביצוע התשלום הנוסף. את יתרת התשלום יעביר הלקוח למשווקים לפרעון יתרת חובו, ובאותה השעה שהעביר הלקוח את כל מחיר ההדסים שלקח למשווקים נפטר הלקוח מחיובו לבעלים בכל עניין שהוא. והמשווקים מתחייבים להעביר לבעלים סכום מקביל כנגד הסכום שהם זכו לעצמם מכספי הלקוחות על פי הודעת הבעלים.

תוספת בחוזה עם הנכרי למקרים חריגים שאירע טעות בתשלום ההדסים

בנוסף לכך מודיע הבעלים כי כל מי שייגע לידו ההדסים, בהסכמת המשווקים, גם אם היה טעות בתשלום או כל טעות אחרת, משעת זמן הדלקת נרות של יו"ט ראשון סוכות, הרי הוא זוכה בהם קניין גמור באופן ישיר מהבעלים, ולפיכך אף אם לא שילם כדון יוכל לקנות בקניין הגבהה או בקניין חצר או בקניין יד, ובין בכל קניין שיכול להועיל, ואם קניין אחד אינו מועיל לא יתבטל הקניין שיכול להועיל. וכל ספק ונושא הנוגע להסכם זה יתפרש ויועיל באופן היותר טוב למנוע איסור

הערות

מ"ל איכא הפירות בעולם ומ"ל ליכא הפירות בעולם, וכתב החזו"א דאפשר דבעייל ונפיק אזוזי ואיכא הפירות בעולם חשיב דמי שביעית כיון דהפרעון הוי קיום תנאי אע"ג דהמכר חייל למפרע, ובאין המוכר מאמינו ללוקח ליתן לו בהקפה אז ודאי הוי הפרעון תנאי ואפשר דלא קנה עד שיפרע והדמים נתפסין, ומשמע דכל שיש רשות להקפה אע"ג דמשלם הדמים באותו מעמד נידון כהקפה דאין נתפסין הדמים בקדושת שביעית. [ועיין חזו"א שביעית ס"ד סק"ה בסוף, והתם איירי דנתן לו ע"מ לשלם מיד משא"כ בנידון דנן דהנכרי מסכים שהדמים ימסרו אחר החג, ועיין ישועות כהן קו התאריך מכתב ממו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה. ועיין חו"ב שביעית ס"ט סק"ו דה"ה בהבלעה אין נתפסין הדמים בקדושת שביעית].

כ. כדי להקל על הרוכשים יהיה במקום שקית עם שקלים שזכה איזה אדם לעצמו, ויאמר בעל השקלים, אני ממונה את המוכרים במקום המכירה לתת מנתה מהשקלים הללו לפי שיקול דעתם [עיין חזו"א שביעית ס"ד סקט"ו].

יב יצועות לקחת הדסים בשביעית מנכרי כהן

סחורה בהדסים, ובאופן שכל מי שיגיעו ההדסים לידו יוכל לקיים מצוות ארבעת המינים באופן היותר מועיל על פי הדין.

ראובן הלוקח הדסים משמעון שלוקח מנכרי

ראובן הלוקח מידי שנה הדסים משמעון, ושמעון קונה מהנכרי וממין את ההדסים בבית ארזיה ומוכרן לראובן, הרי בשנת השמיטה יסדר ראובן עם הנכרי ועם שמעון דכל ההדסים בבעלות הנכרי ובאחריותו עד שיגיעו לצרכנים הפרטיים, וראובן ושמעון הם פועלים של הבעלים הנכרי לדאוג למיון ההדסים ולארוזם ולמוכרם והנכרי משלם את ההוצאות של בית הארזיה והפועלים, ועוד דמי מירחא לראובן ושמעון עבור התעסקותם בהדסים כפי שסיכמו ביניהם, ואין להם שום בעלות על ההדסים. גם לגבי ההדסים שימכרו מבית הארזיה ללקוחות אחרים, ואם ימסור שמעון דמי קדימה לנכרי עבור ההדסים הם יהיו אצל הנכרי בתורת פקדון, ואם יתברר לפי סעיפי החוזה כי על הבעלים להחזיר את דמי הפקדון או חלק ממנו הוא יחזיר אותם.

כל ההדסים שישארו אחר המיון [כגון אם ישארו הדסים שאין להם לקוחות או דרגות הדסים נמוכות מצד השילוש שאין למשווקים לקוחות] הרי הן בבעלות הנכרי, ואם מנהל בית הארזיה חפץ למוכרם לסוחרים, הרי מנהל בית הארזיה פועל של הנכרי למוכרם לסוחרים, ומקבל מנהל בית הארזיה שכר מירחא עבור התעסקותו במכירתם כפי התנאים שבין הנכרי הבעלים למנהל בית הארזיה, והסוחרים שיקנו את הסחורה אם מקפידין על קדושת שביעית יעשו ג"כ הסכם שכל התעסקותם בהדסים כפועל עם דמי מירחא.

אף אם הנכרי אינו מסכים שיחזירו לו את יתרת הפירות שלא תמכר אפשר להתנות שכל מה שיותר ולא ימכר ילקח ע"י הישראל המוכר עבור הנכרי, אבל השתא ישארו כל הפירות ברשות הנכרי עד שתסתיים מכירתן לצבור, ומה שנותרים דמים לנכרי בשעה שלוקחים את ההדסים יתפרש כפקדון או כדמי התחייבות להשתדל במכירת הסחורה, ומה טוב אם יאמרו כן בפירוש לנכרי, ומועיל להתנות ככל האמור עם הנכרי על כל הפירות שעתידי ישראל לקחת הימנו בעונה זו אף שעדיין לא נלקטו הפירות.

הערות נחוצות בענין הקנינים בחנות ההדסים

ישראל שזכה בהדסים ונמלך להחזיר הרי מה שמחזיר הן הדסים בבעלות ישראל, ואם הנידון מקח טעות הרי נתבטל רכישתו למפרע, לפיכך יש לתקן דכל חזרה זה ביטול המקח למפרע. ואם לא אמרו דבר זה לקונה יחכן דהוי דברים שבלב המוכרים בחנות, אך יש עיצה לכתוב דבר זה במודעה בחנות.

שליח הלוקח הדסים מהחנות של הנכרי בשביל חברו, אם אמר לו המשלח עשה עבורי את כל הקנינים כדין, יכול השליח לזכות שקל למשלח, אבל קנין הגבהה אינו יכול לעשות עבור המשלח משום דאין קנין בשליחות מנכרי, לפיכך ההגבהה תעשה ע"י המשלח בביתו, ושאר הכסף יהיה פקדון ביד המשווק עד אחר ההגבהה, [וא"צ המשלח לומר שיהא הכסף פקדון אלא מספיק שהמשווק אינו זוכה בכסף עבור הבעלים עד אחר שיעשה הקונה עצמו הגבהה], ואם לא אמר המשלח לשליח

עשה כל הקנינים עבורי, הרי א"א שיעשה השליח קנין כסף עבור המשלח בלא ידיעתו, אלא יתקשר בטלפון למשלח ויפרשו את הנ"ל, ולכתחילה ראוי שיבוא כאו"א לזכות בהדסיו בעצמו.

אופן לקיחת הדסים מנכרי במינוי שליחות של הציבור לפי דרגות הידור

ובו עשרים סעיפים

שליח שנשלח לרכוש מהנכרי דרגא א' לראובן ודרגא ב' לשמעון

א. ישראל הלוקח הדסים מנכרי וחושש לקדושת שביעות ולסחורה ואין הנכרי מסכים שישארו הפירות ברשותו ובאחריותו עד שיגיעו ליד הלוקחות, אפשר לרכוש מהנכרי בקנין גמור אך צריך שליחות מכל הלוקחות, ואלו שלא מינהו לשליח אינן יכולין לקחת הדסים מהישראל.

והנה יש ששלחוהו לרכוש עבורם דרגא א' של שילוש, ויש ששלחוהו לרכוש דרגא ב', ומן הראוי שיהא מחיר כל דרגא גבוה מדרגא תחתיה, חדא דמחירי תיתי ישרם שותף אחד על הדם דרגא ב' כפי שמשלם שותף שני על דרגא א', ועוד דאם יהא מחיר שוה לכל הדרגות יחפצו כולן במובחרים, ולא תתכן חלוקת הדרגות אלא בגורל, והמשלחים מהן חפצים ביותר מובחרים אפילו שמחירים גבוה מהקדן, ומהן דסגי להו בפחות וזול, ואם קונים מהנכרי לאחר המיון והתשלום סך קצוב לכל דרגא נוחא, אבל אופן המסחר הרגיל בהדסים אצל הנכרי שמוכר הדסים בלתי מבוררים [או ממוינים במיון נכרי שהוא מיון שטחי] ונוטל הנכרי סכום קצוב עבור כל בר הדם [מפני שבמקרה זה אינו מסכים להמתין לדמים עד שיבררו], ולא יועיל ליתן לו תשלום בתורת פקדון מפני שאין הנכרי מחזיר הדמים אם ימצא טעות במקח, כגון אם יהיה אחוז גבוה של הדסים שומין או שאין אפילו אחוז מועט מובחרים, וע"כ נעשה הקנין בשעת לקיחת ההדסים, [אא"כ יועיל להתנות שכל מה שיוותר ולא ימכר ילקח ע"י הישראל דשויא ליה לרכוש כל ההדסים בעבור דמי הטרחה כנ"ל אלא שיש לעיין בזה משום סחורה], והשליח נותן דמים לנכרי עבור כולן בהלואה, ולאחר הקנין בוררין את ההדסים לפי דרגות מובחרות.

אם מחיר הדרגות אינו שוה הרי בלעדי דמי הטרחה נמצא דמחיר המובחר יותר מהקדן ומחיר דרגא ב' פחות מהקדן, והנוטלין דרגא פחותה עושין סחורה שמוכרין חלקם במובחרים תמורת הוולתה בדרגא הפחותה [ומטו בשם מרן החזו"א זללה"ה דשני הצדדים נכשלין באיסור סחורה], ואע"ג דבציורף דמי הטרחה יהיה מחיר כל דרגא יותר מהקדן, אפשר דדמי הטרחה חשבון בפ"ע הוא, ויש לעיין אי מצינו לחשב דכל התשלום הניטל בשווי הקדן הוא כנגד הקדן, והנוטלין דרגא ב' ולמטה אין משלמין דמי טרחה כאותן שנוטלין דרגא א', או"ד דמ"מ חשיב סחורה דתמורת מכירת חלקו במובחר אינו משלם דמי טרחה כוולתו וצ"ע.

סאה הנמכרת בסכום מסוים ומעורב בה יפים ורעים אי מתפרש תשלום

היפים והרעים לפי יחס

ב. יש לעיין בסאה פרי הנמכרת בסכום מסוים, ומעורב בה יפים ורעים, האם מתפרש ממילא התשלום על היפים והרעים לפי יחס שווי ההבדל בין הטובים לרעים, כאילו היו מוכרים את הטובים

ואת הרעים בנפרד, או"ד תלוי אם מין זה דרך לבוררו ולמכור יפים בלחוד ורעים בלחוד, ונפ"מ נמי לענין סחורה בשביעית, כגון ראובן שרכש מנכרי סאה כזו בקדושת שביעית, ע"מ לבורר את היפים לעצמו ולמכור לשמעון את הרעים, האם חשיב שעושה סחורה בפירות שביעית, דקונה ע"מ להיות נשכר את הטובים לעצמו תמורת הדמים שיקבל עבור הרעים, אמנם אם דרך למכור בשוק מין זה טובים במחיר שישלם ראובן אחר שימכור את הרעים לשמעון, יש לדון דא"ז סחורה אם קנה מעורב יפים ורעים ע"מ למכור את הרעים לשמעון וצ"ע, אבל נכרי שנתן מתנה פירושת שביעית לראובן ושמעון, וראובן חפץ בפירות היפים ושמעון לא אכפת ליה בפחותים, אלא שמבקש מראובן שישלם לו תוספת ע"ז שנוטל רק מהטובים, מסתברא דהוה סחורה גמורה.

הקונה פירות ע"מ למכור את הרעים שבתוכן ולהותיר לעצמו את הטובים

ג. הקונה פירות ע"מ למכור את הרעים שבתוכן, ולהותיר לעצמו את הטובים, י"א דחשיב סחורה דדיינינן שלוקח רעים ע"מ למוכרן ולהשיג תמורתן טובים בזול, עיין שביעית פ"ז מ"ד לקח בכור למשתה בנו כו' ולא צריך לו מותר למכרו, ואיתא בתוספתא הובא בר"ש שם דלא ימכרנו אלא בדמים שקנאו שלא ירויח כלום, משמע דבעלמא לקנות ע"מ למכור אע"פ שאינו נשכר אסור, כגון שמוכרין סלסלה של פירות, וסני ליה בחציה, וקונה ע"מ למכור לחברו חצי, ואם הדין אמת ה"ט דגרע מלקח והותיר, משום דבלוקח ע"מ למכור חשיב טפי צורת מסחר וצ"ע, אבל שליח הלוקח פירות מהנכרי ובורר המובחרין שבהן טרם הקנין, ע"מ ליטול אותן לעצמו ולתת לאחרים את השאר, יתכן דליתא משום סחורה מפני שלא מכר כלום דלא היו בבעלותו, ורק נהנה מפירות שביעית, דמפני שהוא לוקח הרבה פירות מקבל זכות ליטול את הטובים, תדע דלעולם נשכרין תמורת לקיחת הרבה פירות מנכרי שמוכרן בזול.

ראובן ושמעון שלחו שליח לקחת מאה הדסים ונמצאו חמישים מובחרים וחמישים כשרים

ד. ראובן ושמעון ששדרו שליח לקחת מאה בדי הדסים מנכרי בסכום מאה זוזים, והתנו עם השליח ליתן לו עוד שלושים זוזים דמי טרחה, ולאחר שבררו את ההדסים נמצאו חמישים מובחרים וחמישים כשרים שאינן מובחרים, וראובן מקפיד שיהיו ההדסים מובחרים ולדידיה אותן שאינן מובחרין לא שוו מיד, ושמעון מסכים ליטול את החמישים שאינן מובחרין, ואמר ראובן לשמעון אני אתן שמונים זוז על כל המובחרים ואתה תתן עשרים, הנה אם ע"פ שזומת מומחה שוו הרעים טפי מעשרים, נמצא שמעון עושה סחורה בהדסים, דמוכר חלקו במובחרים יותר מערכם האמיתי.

וגדולה מזו י"ל דאפילו אם ע"פ שומא, שווי הרעים עשרים זוזים, איכא איסור סחורה, כיון דהנכרי מוכר כל הדם בזוז, הרי יש לשמעון חלק במובחרין כראובן, ונמצא שמעון עושה סחורה בהדסים שמוכר חלקו במובחרים תמורת קבלת הדרגא הפחותה בזול, ואפשר דגם באופן שהתנו על החלוקה מתחילה, וגם ניכר לעין כל החילוק בין היפים לרעים דלא בעינן למייתי עלה מדין ברירה מ"מ חשיב סחורה, דכיון דלא אמרו לנכרי דבר הרי כלפי הנכרי הן רוכשין בשותפות, ונמצא שמעון מוכר לראובן חלקו במובחרים תמורת קבלת הדרגא הפחותה בזול.

מיהו אם אמרו לנכרי דראובן לוקח המובחר בשני זוזים להדם, ושמעון לוקח את הפשוטים

בחצי זוז להדס, אם המוכרים כלפי הפשוטים חשיבי מבוררין גם כשהן מעורבין שפיר שמי, דלא היה לאחר חלק בהדסים של חברו, וגם לא היה לו זכות לברור לעצמו מהדסים של חברו, ונהי דגם לאחר הברירה מצוי שמעורב מזה בזה, דיינינן שמוחלין זל"ז, אבל אם המוכרין והפשוטין לא חשיבי מבוררין, אתאנו לדין ברירה, ועיין בסמוך אם מועיל ברירה להחיר איסור סחורה.

דין ברירה באיסור סחורה בפירות שביעית

ה. הדברים אמורים למאי דקי"ל בדאורייתא אין ברירה [כרבי אושעיא ביצה ל"ח א' וברמב"ם תרומות פ"א הכ"א ובמור וש"ע יו"ד של"א סי"א] והיה נראה דממונות נידון כמילי דאורייתא ואין ברירה, וחילוק דרגות מוכחרות בהדסים מהן דלא חשיבי דבר מבורר, דהדבר מסור ללב כל אחד מהו גדר משולש מהורר, ונמצא דההדסים בתחילה שייכא לכולהו בשותפות, וממילא יש כאן נידון דאיסור סחורה שמוכרין זל"ז חלקן בהדסים, ויש לעיין דכיון דשביעית בזה"ז דרבנן וקי"ל דבררבנן אין ברירה, מי אמרינן דכיון והנפ"מ לבעלות ממונית הוא לענין איסור סחורה דרבנן דיינינן דיש ברירה, או"ד דבעלות מדאורייתא איכא איסור סחורה דרבנן, ויעוין בשו"ע שם גבי שותפות ישראל ועכו"ם לענין תרו"מ הדבר תלוי אם תרו"מ מדאורייתא אין ברירה, והאידנא דחייב תרו"מ מדבריהם הרי גם חלקן של עכו"ם פטור.

אבל אפשר דלענין איסור סחורה בפירות שביעית דכל האיסור הוא מסחר בבעלות כיון דמה"ת אית ליה בעלות ממונית חשיב סחורה, אע"ג דלית ליה בעלות מדרבנן, ודעת החזו"א דדבר שעיקרו דאורייתא כתרו"מ אין ברירה, אע"ג דהאידנא חייב תרו"מ מדרבנן, ויש לעיין לדעת הראשונים דינא דאין ברירה בדאורייתא הוא מדין ספק דאורייתא לחומרא [כמש"כ הר"ן גיטין י"ב ב' בדפי הרי"ף וכתב דכ"ה דעת הרמב"ם והובא בב"י אבהע"ז קל"א], והא דהדסים איתנהו בקדושת שביעית נמי ספיקא הוא בירושלמי שביעית פ"ז ה"א אי נידון מש"ה כספק ספיקא.

ובחזו"א דמאי סי' ט"ז סקי"ג הביא ראיה דיש ברירה בממונות, כא. ולפ"ז יש לדון דליכא איסור סחורה, ואע"ג דהנכרי מוכר כל הדס בזוז, מיהו דיינינן דהוברר לבסוף דכל דרגא בהדסים היתה

הערות

כא. זל"ל החזו"א וכן הא דאמר ב"מ ל"ד א' אם תרצה ותשלימוני פרתי קנויה לך מעכשיו, אבל למאי דאמר שם פרתי קנויה לך שעה אחת סמוך לגניבתה צ"ע דזה הוי כמגרש שעה אחת סמוך למיתתו דחשיב ברירה, והיה נראה מתוך זה דלא אמרינן אין ברירה לענין קניית ממון וכל תנאי שבממון קיים אפילו תנאי שיש בו משום ברירה עכ"ל, ויעוין בחזו"א שם סקי"ז שכתב לה בלשון ואפשר דלענין קניית ממון מהני ברירה וכמש"כ דמאי סי' ט"ז, ועיין חזו"א או"ח (עירובין) סי' ק' סק"ז ד"ה כ' הריטב"א.

ובשו"ת ריב"ש סי' רכ"ח כתב בתו"ד דקי"ל כרבי הושעיא דאמר ביצה ל"ח דבדאורייתא אין ברירה וכמו שהעלה כן ר"ת ז"ל, והנך מילי דאורייתא נינהו דומיא דדיני ממונות דאמרי' בהו אין ברירה, כדקי"ל בפ' המוכר את הבית דאחין שחלקו לקוחות הן ואין להם דרך זה על זה כו', אלמא אין ברירה לגבי דיני ממונות, והגרע"א ב"מ שם נתקשה דבין כך וב"כ למאי דקי"ל בדאורייתא אין ברירה א"כ איך קנוי הפרה למפרע דהא אין ברירה משמע דפשיטא ליה דאין ברירה גם בממון, וכן משמע בר"ן (גיטין ו' א' בדפי הרי"ף) ולא עיינת.

שייכא משעת מכירה למי שנמלה לבסוף, וזה שנוטל דרגא ב' לא היה לו מעולם בעלות ממונית על דרגא א', ממילא אינו מוכר מידי לזה שנוטל דרגא א', ואופן חלוקת התשלום לבסוף נעשה בהסכמה דוה שיכירור המוכרים יותר ישלם טפי, ונהי דאם נשרפו ההרדים קודם שחלקו ישתתפו כל המשלחים בשוה בהוצאות, מ"מ בדין ברירה למדנו דלאחר החלוקה דיינינן על הגעשה לבסוף כנעשה מתחילה וליכא מכירת בעלות מול"ז.

וכיו"ב נכרי המוכר פירות ואינו מוכר פחות מקב ואמר ראונו ושמעון לנכרי לוקחין אנו קב בשותפות ע"מ לחלוק, והתנו ביניהן דראובן יטול הטובים ושמעון יטול הרעים וישלם ראובן ג' רבעים ושמעון רבע דבכה"ג לא מכר שמעון לראובן כלום אלא כ"א נותן חלקו בשותפות כפי שהתנו לחלוק בתחילה.

אך אפשר דלא יועיל ברירה להתיר איסור סחורה, באופן דאיכא זכות לכל אחד מהמשלחים ליטול מהמובחרים, [דלא התנו מתחילה מי יטול המוכר, או אפילו התנו ליכא היכי תימצי למעבד קנין המחייב], דיתכן דנתינת זכות לחברו ליטול המוכרים תמורת קבלת הדרגא הפחותה בול נמי חשיב סחורה, ובלשון אחר דשמעון שנוטל הרעים מוכר זכותו ביפים, תמורת זה שישלם ראובן תחתיו לנכרי מחצית משווי הרעים, ובאופן דלקחו מהנכרי בשותפות דילמא כיון דמצד הנכרי מכר לכל אחד זכות במובחרים בשוה, ואילו ישרפו ההרדים ביד השליח ישתתפו כולן בהוצאות בשוה, הרי מוכר ראובן לשמעון זכות זו במובחרים, או"ד דליכא איסור סחורה אלא במידי דהו"ל בעלות ממונית עליו.

הערות

ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' ת"ו בנדון אם שותף יכול למכור חלקו כיון דאין ברירה ומייתי ההיא דנדרים מ"ה ב' בפלוגתא דתנאי בשותפין שנדרו הנאה זמ"ז אם כ"א נכנס לשלו ואוקימנא בחצר שאין בה דין חלוקה ומשום ברירה, ועיין רא"ש נדרים שם פ"ה ס"א, ועיין שו"ת רשב"א ח"ב סי' פ"ב, ובחידושי הרשב"א נדרים מ"ו ב', ועיין נתיבות ביאורים סי' ש"א שכתב דבממון אמרינן ברירה אף דבגט כה"ג כגון לאיזה שארצה אגרש פסול ולא אמרינן הוברר שלזאת נתרצה מעיקרא מ"מ בממון אמרינן ברירה.

ומהרי"ט ח"א סי' כ"ב בתו"ד דאם לא זכו יתומות מטעם דאין ברירה אין על היתומים חיוב כלל דקי"ל כר' אושעיא דל"ל ברירה בדאורייתא ה"נ מידי דאורייתא היא דמפקי' ממון מיד המוחין דנכסי בחזקת יתמי קיימי, ועיין מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' כ"ג בדין ברירה בממון, והקשה המהרי"ט מהא דאמרו סנהדרין י"ט ב' גבי דוד שקדש את מיכל בת שאול בממון שנדר אביה לתת למכה את גלית דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וכו' ובפרוטת דערליות דפלשתים והיאך שייך לקדש במלוה זו כיון שלא היה מבורר דוד באותה שעה ולא זכה בממון כו' ומסיק מהרי"ט דוד מדין שליחות הוא דקני ושליחות וכל מיילי דשליחות לא בעי קנין, ועיין שו"ת חת"ס ח"ה חו"מ ס"ט שכתב ואין ברירה בדאורייתא ובהוצאת ממון שהוא כעין דאורייתא וד"ז ביאר יפה בתשו' מהרי"ט הנ"ל, ועיין ביש"ש ב"ק פ"ה סי' ל"ב באורך כל דיני ברירה בדאורייתא ובדרבנן ועי"ש שהוכיח מהרמב"ם דלא אמרינן ברירה מדפסק דאחין שחלקו מחזירים זל"ז ביוכל ואי מספק"ל אי יש ברירה א"א להוציא ממון מחזקת בעליו.

שלוחים שהתנו מתחילה

איזה דרגא יטול כל אחד באופן דלא מצו לחזור בהן

ו. יש לעיין אי משכחת לה אופן המועיל ע"פ דין שיתנו מתחילה איזה דרגא יטול כל אחד באופן דלא מצו לחזור בהן, ומדינא לא יהא לכל חד מהמשלחים זכות אלא במה שהזמין אצל השליח ליטול, ובכה"ג ליכא נדנוד סחורה, ויש לעיין בשליחות המצויה דמומין כל משלח איזה דרגא אי חשיב כמקבל עליו דלית ליה זכות בדרגא אחרת, [והנידון בעלמא בראובן ושמעון ששלחו שליח לרכוש שדה מלוי עבורם, והתנו ביניהן דצד מזרח דשדה יטול ראובן ולא פירשו ללוי תנאם], מיהו אם יתנו עם הנכרי דהתשלום אינו זוז כנגד כל הדם, אלא דכל דרגא יש לה מחיר בפ"ע, י"ל דשפיר דמי אף אם בלבו דנכרי לחשב זוז כנגד כל הדם.

לקבוע דסכום התשלום שיהא לכל הדרגות כקרן של הנכרי

ושינוי המחיר בדרגות בדמי טרחה

ז. יש לדון באופן שמחיר הדרגא הפחותה לא יהא פחות מהקרן ששילמו לנכרי, אי מצינו לקבוע מתחילה דסכום התשלום עבור ההדסים יהא שוה לכל הדרגות כפי הקרן ששולם לנכרי, וחלוקת התשלום בין הדרגות תהא בדמי טרחה, כפי שיוחלט לבסוף, דזה שנוטל מוכחרים ישלם יותר דמי טרחה, וזה שנוטל דרגא פחותה ישלם פחות דמי טרחה, או שלא ישלם דמי טרחה כלל, [ולגבי הדמי טרחה אפשר דליתא משום ברירה דלא הוה התחייבות מתחילה על הדמי טרחה], וסברא אית ביה דזה שמקבל זכות ליטול את המוכחר יתן תמורת זה השתתפות נוספת בהוצאות, ועוד דאלמלא היו נוטלין אחרים את הדרגות הפחותות היה מחיר המוכחרים יקר למאד [מפני שמחיר המוכחרים היה כולל בתוכו את כל ההדסים שבחבילה], ואילו ההדסים הפשוטים עלותם כקרן ששולם עבורם, מיהו למש"כ לעיל דיתכן דנתינת זכות ליטול פירות תמורת ריוח חשיב איסור סחורה, ה"ג יש לעיין דילמא זה שנוטל דרגא פחותה חשיב דמוכר זכותו לנוטל המוכחרים תמורת זה שישלם חברו עבורו יותר בדמי טרחה לשליח וצ"ע.

שותפין שרכשו הדסים ע"מ שיטול ראובן את המשולשין

ושמעון את השוטיין

ח. והנה ראובן ושמעון שרכשו הדסים שמעורב בהן שוטים גמורין ומשולשין, ע"מ שיטול ראובן את המשולשין, ושמעון יטול את השוטיין, לכאורה הן מבוררין ועומדין, לא שנא מהדסים ירוקין וצהובין מעורבין, ואף אם יארע שנשכחו כמה הדסים שוטיין בין המשולשין הרי הם מוחלין זל"ז [כדרך מקח וממכר חטין שמעורב בהן מעט שעורין וכיו"ב], ואף שזה שנוטל המשולשין משלם יותר אין כאן לתא דסחורה, דהדבר מותנה ומבורר מתחילה, אלא שאם לא אמרו מתחילה לנכרי יש לעיין כנ"ל, ויש לעיין בהדסים ששילושן בקנה אחד נפגש בקו אחד, ומעורבין עם הדסים ששילושן אינו נפגש בקו אחד, אי חשיב נמי מבורר כבר, ונראה דאם הוא דבר שניכר לעין כל חשיב מבורר, אבל אם הדבר מסור ללב כל אחד היאך לבוחנם לא חשיבי מבוררין, וכיו"ב יש לעיין בהדסים

מעורבין מהן ג"ט משולשין, ומהן רוב ג"ט משולשין, אי חשיבי אלו כלפי אלו מבוררין, [ויש לעיין אי משום דיש חילוק כשרות בין ההדסים נעשין כמבוררין, אע"פ שאין ניכר כ"כ החילוק ביניהן].

נכרי המוכר בד הדס בזוז וסיכמו דלנכרי ב' זוזים להדס משולש וחצי הזוז להדס שאינו משולש

ט. באופן דחשיב מבורר, יש לעיין בנכרי שדרכו למכור כל הדס בזוז ואמרו לנכרי מתחילה הנותנים לו שני זוזים לכל הדס משולש, ומחצית הזוז להדס שאינו משולש, אי שפיר דמי אפילו אין ברירה בממון, או"ד דהנכרי אינו מתייחס לאופן החשבון שמחשב הישראל, [אף שסברו את אוזנו], אלא דעתו שיהא החשבון לבסוף זוז כנגד כל הדס, ואם יתברר שסך המוכחים יותר מכפי שאמרו לו לאחר המיון, הרי שיחשב את המחיר באופן שונה, כדי שימצא לבסוף כל הדס בזוז, [כגון מאה הדסים שמעורב בהן שלש דרגות, המוכחים ביותר דחיינו דרגא א' הן 15 יחידות, ומדרגא ב' יש 40 יחידות, ומדרגא ג' 45 יחידות, באופן הנ"ל יהיה חשבון התשלום עבור כל יחידה מדרגא א' 2.5 זוזים כפול 15 יחידות = 37.5 זוזים, מחיר לדרגא ב' זוז אחד ליחידה כפול 40 יחידות = 40 זוזים, מחיר לדרגא ג' מחצית הזוז ליחידה כפול 45 יחידות = 22.5 זוזים, סה"כ מאה זוזים].

אם מחיר הדס זוז מפני שיש ההדסים ששוין כמה זוזים האם מתפרש דהתשלום עיקרו עבור המוכחים

י. יש לעיין דילמא כיון דגם הנכרי יודע שהאפשרות לדרוש עבור כל הדס זוז הוא רק מפני שיש בתוך ההדסים כאלו ששוין כמה זוזים, ואחרים אינן שוין אפילו עשירית הזוז, ממילא מתפרש דהתשלום עיקרו עבור המוכחים, או"ד דכיון דצורת המסחר זוז להדס, הרי כך מתפרש התשלום, ומ"מ נראה דלגבי הדמים הנתפשים בקדושת שביעות ודאי דלא אמרינן דכנגד המוכחים נתפס טפי, אלא נתפס כנגד כל הדס זוז, ולהאמור י"ל דגם כל המסחר נידון כך.

וי"א דאם ידוע שיעור אחוז המוכחים, ומתחייב שמעון לנכרי ליטול חמשה אחוז בסך מסוים שפיר דמי, כיון דכלפי הרגילין במיון הדסים הדבר מבורר מהו המוכח כלפי השאר, ויכול שמעון להתנות עם ראובן דאם לא יהיה חמשה אחוזים מוכחים, הרי יקח ראובן את שתי האחוז הנוספים שהתחייב שמעון לקחת, וי"א גדולה מזו דכל ששני אנשים ביניהן יודעים איזה דרגא יטול כל אחד וכלפי עצמן הדבר מבורר אין כאן איסור סחורה, ואף אם הנכרי אינו מבין כונתם שפיר דמי.

לקבוע עם הנכרי סכום על הדס משולש ג"ט וירוויח הנכרי יותר מאילו ימכור כולן במחיר שוה

יא. יש לעיין אם יועיל לקבוע עם הנכרי לתת עבור כל הדס משולש ג' טפחים סכום מסוים שירוויח הנכרי יותר מאילו ימכור כולן במחיר שוה, כגון שמוכר כל הדס בזוז וידוע שיש בכל חבילה בלתי מבוררת לכה"פ חמשה אחוז משולשין, ויתנו לו עבור כל הדס שאינו משולש זוז, ועבור הדס משולש שני זוזים, נמצא שיקבל ודאי מאה וחמש זוזים עבור החבילה, או"ד דהנכרי דעתו ליטול על

כל הדם זז, והתוספת מיחזי ליה כמתנה, וצריך לזכור דאם לאחר שלקח השליח מהנכרי בוררין שוב את המושלשין ג"ט לכמה קבוצות לפי דרגת מוכחותם, ונחלקים הדרגות בין כמה אנשים, וזה שנוטל המוכר יותר משלם יותר, הדרגתו לנידון דלעיל דאם הדרגות לא חשיבו מבוררין אתינן לדין ברירה, אא"כ קבעו עם הנכרי מתחילה לקחת לפי כמה קבוצות ידועות לפי סימנים ברורים.

באופן שבוררין ההדסים לפני הקנין והתשלום סך קצוב לכל דרגא

יב. ובאופן שבוררין את ההדסים לפני הקנין, והתשלום סך קצוב לכל דרגא, אין כאן שום בית מיחוש, וכשלוקחין את ההדסים למיזן במקום אחר לא חשיב בבעלות הנכרי, אלא באופן שיכולין להחזיר את ההדסים לנכרי קודם הקנין, אבל בלא"ה נידון כלוקח מהנכרי בהקפה, [ובאופן ששניים לוקחין מן הנכרי, הראשון הוא סוחר הלוקח עבור עצמו למסחר, והשני שליח של הצבור, הנה אם הראשון מתחייב התשלום לנכרי וערב על כל הדמים, צריך להודיע לנכרי שאינו כן, אלא הראשון ערב רק על חלקו, והמשלחים של השליח הם ערבים על חלקם, ושמעתי שיש סוחרים שמשלמין לנכרי רק לאחר שמכרו את ההדסים].

באופן שיכולין להחזיר ההדסים לנכרי אך יש ללוקחים אחריות על ההדסים

יג. יש לעיין באופן שיכולין להחזיר ההדסים לנכרי, אך יש ללוקחים אחריות על ההדסים אי גרע מחמת כן, ונראה דבאופן שאין קנין עד לאחר המזון, אף אם הנכרי דורש שיקדימו לו דמים קודם המזון הרי הדמים אצלו בתורת פקדון, ואף אם הסכום שנותן לנכרי דמי קדימה הן כסכום שוויו כל ההדסים מ"מ פקדון ניהו, [ואם הישראל נוטל ההדסים לביתו לבורר, אף אם כשנשרפו ההדסים ביד הישראל אין הנכרי מחזיר הדמים, וגם ידרוש שאר התשלום, אכתי י"ל דהדמים שביד הנכרי הרי הן פקדון, ועדיף ממש"כ לעיל דאחריות גרע דהכא לא קיבל הישראל אחריות וצ"ע], ונראה דאף אם הנכרי דעתו שנוטל עבור כל הדם זז, ורק כדי לרצות את הישראל מסכים לחשבון שיהא המחזיר לפי כל דרגא, מ"מ כיון שכך היה דיבורם ממילא גם בדיניהם מתפרש דזהו המכר כלפי כל נפ"מ דנפקא מיניה.

הלוקחים מהנכרי בשליחות חבילות הדסים ומחלק השליח לכל משפחה חבילה שאינם מבוררים

יד. יש שלוקחין חבילות הדסים בלתי מבוררים, ומחלק לכל משפחה אגודת הדסים שאינם מבוררים בכמות כזו שיש לשער שיהא בתוכה כדי צורכו, אבל אופן זה אינו נוח אלא עבור משפחות גדולות שצריכים מכל הדרגות, מפני שאחוז המוכחים ביותר בכל קבוצה על הרוב אינו עולה אפילו על 5%, ובשאר שני שבוע משתמשים הסוחרים בכל הדרגות שבכל קבוצה כדי להוציא את הפדיון, ואילו בשביעית נמצא דיחיד המזמין ג' בדי הדם צריך עבור זה מאה הדסים, ולמצוא קונים לשאר, ואם נוטל הנכרי אפילו דולר אחד להדם נמצא דאותו יחיד ישלם 100 דולר עבור המצוה, אבל משפחה גדולה שמשתמשים בכמה דרגות התשלום סביר, [כגון שבכל קבוצה 5% מוכחים מאד,

15% דרגא פחותה מעט, 40% דרגא ג', ושאר 40% הדסים פחותים ושומים, הרי יש סה"כ 60% ודאי כשרים].

המקדים דמים לנכרי לא חשיב תחילת קנין

טו. מסתברא דמה שרגילין להקדים דמים לנכרי כמה חדשים קודם לחג, לא חשיב תחילת קנין אלא דמי התחייבות שלא יחזור בו הקונה, ואם ישרפו הפירות יחזיר הנכרי הדמי קדימה לישראל, הלכך ראובן שהקדים דמים לנכרי יכול שמעון אח"כ להשתתף עמו ברכישה.

תנאי בין אנשים איזה דרגא יקבל כאו"א מהחבילה דהנכרי מהגאון רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה

טז. שמעתי מהגאון רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה דיכולין להתנות שני אנשים ביניהן כל אחד איזה דרגא הוא נוטל מהחבילה, שיקחו מהנכרי לפי כמה שיש מהדרגא הזו, ובלבד שיחיה ברור להם מה נוטל כל אחד מתוך ההדסים, וכגון הדם שידוע לכל במיין לאיזו דרגא הוא שייך, כגון אם שייך לקבוצה א', יהא בחלקו של ראובן וכיו"ב בקבוצה ב' וקבוצה ג', [ונראה דהדסים גבוליים שקשה להכריע לאיזה דרגא שייכות, י"ל שמוחלין זל"ז, או שיחליטו שכל דבר מסופק יארו בדרגא הפחותה שבודאי שייך לה או איפכא], ומחליטין ביניהן כמה ישלם כל אחד לנכרי על סוג ההדסים שהוא נוטל, וסגי שיאמרו לנכרי שנמנו ביניהן לקחת בשותפות כל אחד דרגא אחרת בסך קצוב כפי שנמנו ביניהם, וממילא הנכרי מוכר להן כפי ההסכם שביניהם, ויכול שליח הצבור להתנות מתחילה שהוא נוטל דמי מרחא כמה שהוא רוצה וממי שהוא רוצה, והלכך יכול לומר מתחילה שלוקח עבור דרגא א' יותר דמי מרחא, אף אם היתה מרחתו שזה לדרגא א' ולדרגא ב', ולקושטא מרחתה על המוכחים וההוצאות רבה הרבה יותר מהמרחא וההוצאות על הדרגות הפחותות, דצריך להעמיד ממינים יר"ש ומומחים לדקדק היטב במיין מתון בבירור השילוש וחוט המקף, כי בלב הרוכשים שיחא השילוש בקו משותף לגמרי בכל עובי הקנה ודעות האנשים משתנות בזה מול"ז, וגם ההתעסקות עם הלוקחות במוכחים יותר קשה מפני שיש הסבורין על הדם מסוים שאינו בקריטריון של המוכח, וחפצים להחליפו.

תשובה מבעל החידושים וביאורים זללה"ה

יז. הריני מעתיק מהרשום בפנקסי מוצע"ק ראה שמיטה תשס"ח שאלתי ממורי הגר"ש גריינמן (שליט"א) זללה"ה, הנני רושם לפי מה שנראה לי שהיתה התשובה אע"פ ששאלתי לאחר מעריב שוב לבדוק אם הבנתי את התשובה, וכך היתה משמעות הדברים, ע"ד הלוקחין בשותפות הדסים מנכרי ואחד דעתו על המוכחים, והשני על דרגא פחותה אי חשיב סחורה, ואם תלוי בברירה, וחשיב בפשיטות דכל אחד לוקח מה שהתנו ביניהן, ואע"פ שאינו מבורר ממש, מ"מ כלפיהם הדבר מבורר שהם יודעים בבירור מה כל אחד רוצה לקחת אע"פ שהנכרי אינו מבין.

האם הגדרת דרגת מובחר הוא לפי הטוב ביותר שיש בהדסים שלפנינו
 יח. באופן שלא ידוע איזה סחורה יביא הנכרי, והציבור זקוק להדסים אפילו לא יהיו מובחרים במיוחד, ונוטלין מהסחורה של הנכרי כל מה שקרוב למובחר לפי הסחורה הקיימת, הרי אין הגדרת המובחרים מוגדרת כה"צ, ולפ"ז אם יאמרו שרוכשין רק את המובחרים יכול להתפרש המובחרים שבתוך ההדסים האלו, אלא שאין דבר זה מוגדר ומבורר, ופעמים שאין הישראל חפץ בכל המובחרים שבסחורה זו, ואם אמר לנכרי שרוכש את כל המובחרים נמצא שהיתרה שאין הישראל נוטל הרי היא בבעלות ישראל, ואם ימכור אותה עכשיו הנכרי נמצא שמוכר הנכרי הדסים שבבעלות ישראל, והעצה לזה לומר לנכרי מתחילה שנוטל כך וכך אחוים היותר מובחרים שבהדסים שיביא הנכרי וזה אני זוכה עבור כל המזמינים מובחר, ובאופן זה יכול לומר דשתי אחוים מתוך ההדסים עבור המזמינים דרגא ב'.

דוגמאות של נוסחאות ברכישת הדסים מנכרי בשליחות עבור הצבור
 יט. הנני מעתיק לזכרון דוגמאות נוסחאות שנרשמו בשלהי שנת השמטה תשס"ח לרכישת ההדסים בשליחות עבור הצבור, ואין להורות מנוסח זה, כי פרטי המציאות משתנים ממקרה למקרה וכ'.

....אני השליח קונה בשליחות של הרבה אנשים והם מתחייבים על מה שהם שלחו אותי, [שהנכרי ידע שהמשלחים מתחייבים ולא אני], ומה שאני השליח משלם עכשיו על ההדסים הוא עבור התחייבותם על לקיחת הפירות והוא בתורת הלואה להם, איזה חלק אני השליח קונה בשליחות ואיזה חלק קונה השני, ובחלק שאני השליח קונה בשליחות איזה חלק אני השליח קונה עבור כ"א מהמשלחים הוא לפי דעתי. - אני השליח משלם על ההדסים שאני קונה בשליחות, על המובחרים סכום על כל הדם, ועל דרגה א' סכום על כל הדם ועל דרגה ב' סכום על כל הדם - הוסכם שאת (מספר ההדסים) הכי יפים מתוך אלו שהם נחשבים בשוק בדרגת מובחרים אני קונה עבור כאו"א מאלו שהזמינו מובחרים כפי מה שהזמינו, והשאר בשותפות כל אלו שהזמינו מובחרים ביחס לקנייתם, [השאר הנ"ל הרובה הוא בשביל לכסות את סכום מספר ההדסים השליחות אף אם יהא פחת]. את ההדסים הכי יפים מתוך אלו שנחשבים בשוק לא פחות מדרגה א' אני קונה כו', את ההדסים היפים מתוך אלו שנחשבים בשוק לא פחות מדרגה ב' אני קונה כו'.

נוסח אחר הוסכם דמספר ההדסים מתוך אלו שנחשבים בשוק [עדיף לומר: אצל ממיין פלוני או בבית אריזה פלוני או הכשר פלוני, ואם חושש שלא יהיה לו מספיק מובחרים לפי ממיין פלוני יאמר שאם אין מספיק מדרגה זו הר"ז לפי ממיין אלמוני], בדרגת מובחרים אני קונה עבור כאו"א מאלו שהזמינו מובחרים כפי מה שהזמינו, והשאר בשותפות כל אלו שהזמינו מובחרים ביחס לקנייתם, [השאר הזה הוא בשביל לכסות את סכום השליחות אף אם יהא פחת], שאר ההדסים של דרגת מובחרים ועוד מה שצריך כדי שיגיע ביחד עם הדסים אלו ל..... הדסים שהם לא פחות מדרגה א' אני קונה כו' - שאר ההדסים של דרגה א' ועוד מה שצריך כדי שיגיע ביחד עם הדסים אלו ל..... הדסים שהם לא פחות מדרגה ב' אני קונה כו'.

האם יש דין קדימה מי מינה שליחות את השליח ראשון לענין קבלת הסחורה הטובה יותר

כ. יש לעיין בשליחות שקונים הפירות בשעה שנוטלין הפירות מהנכרי והפירות שייכים למשלחים, ובכל יום לוקחים הדסים מהנכרי בשביל המשלחים החדשים שהומינו ביום האחרון, והדבר מסורבל לחלק ההדסים בבית אריזה מיום ראשון למשלחים הראשונים ומיום שני למשלחים המאחרים, האם י"ל דהסכמת המשלחים כולם הראשונים והאחרונים להיות שותפין בכל ההדסים של אתמול ושל היום ושל מחר שבבית האריזה בכדי שיהיה לעסק ההדסים קיום, או"ד כיון דפעמים ביום הראשון הסחורה משובחת יותר, [בדיוק השילוש ויופי העלים] מהסחורה של יום השני, ואילו היו המשלחים הראשונים יודעים מכך לא היו מסכימים להשתתף עם הסחורה הפחותה של יום השני. אבל אפשר דכיון דיתכן איפכא דהסחורה של יום הראשון תהא הגרועה, ממילא הסכמת כל המשלחים להיות שותפין על איזה צד שיהיה.

וזולת זו יש לדון באופן דממנים שליח להביא פירות נכרי, וחלק מינו השליח ביום א' וחלק מינוהו ביום ב', האם לראשונים יש שותפות גם בפירות של יום השני, או"ד כיון דהיה ביום הראשון די פירות עבור אלו שמינוהו ביום א', דייננן כאילו כבר נטלו חלקם, ועוד יש לעיין באופן דלא הביא השליח מספיק פירות ביום הראשון למשלחים הראשונים [או שלא יצאו במיון ההדסים מספיק מובחרים עבור המשלחים מיום הא'], וביום השני הביא פירות בכמות כזו דסגי גם להשלים הסכום למשלחים מיום הראשון וגם למשלחים מיום השני, למי מהמשלחים הראשונים שייכין חלק מפירות יום השני, ואי בעינן למייתי עלה מדין ברירה, דהיינו מי שיפול בידו מהפירות של יום השני לבסוף, אא"כ ידקדקו להקדים ליתן לאותן ששלחו תחילה לפי הסדר.

חקירה בסוגיית סחורה

יש להתבונן בגדר סחורה אי כל דליכא בעלות ממונית על הפירות רשאי המחזיק בהם למוכרם ולפרש דהדמים עבור טרחתו, ובחזו"א במכתב (קו"א ח"ב ע"ג) כתוב דמה שחושב בעד הטורח זה אינו כלום, דכל שלא שכרו אדם הטורח שלו ולא שייך דמים בעד הטורח והוי סחורה ממש, אף שיאמר שלוקח בעד הטורח וכל סחורה יש להבעלים הטורח ג"כ וזו שיווי הסחורה, אולם י"ל דהנ"מ בשעשה קנין בפירות וגם לא שלחוהו לקחת, אלא שמפרש דנוטל רק עבור טרחתו, אולם אם שלחוהו ולא עשה בהן קנין, לעולם אינו בא לסחורה, ובפרט במפרש דכל הדמים שנוטל יותר ממה ששילם על הפירות הן כנגד טרחתו, [ורשאי לקבוע שוויי טרחתו כפי רצונו], ובפרט אם אין סכום דמי הטירחא כסכום הרווח בסחורה אלא נוטל רק דמי פועל בשוק שפיר דמי, או"ד דפעמים נידון כסחורה גם בלא בעלות ממונית, הנע עצמן ישראל עושה סחורה גמורה בפירות שביעית ונתברר שלא היה קנינו בפירות כדבעי, ואטו נתברר שלא עשה איסור סחורה.

אך צ"ע מהו גדר הדין, דהלא ודאי דאיכא היתר נטילת דמי טירחא דפועל, אע"ג דנמצא נהנה מפירות שביעית, דאין איסור סחורה בכל טובת הנאה דנפקי מינייהו, כגון מחסן פירות שביעית דאוצר ב"ד ונעל פלוני המחסן במנעול ואינו נותן ליטול הפירות, אלא בנותנים לו זוז עבור כל פרי, אי חשיב דעביד סחורה בפירות שביעית, [על הצד דלית ליה קנין גזילה ע"י המנעול].

פועל שמקבל אחריות על הפירות אי נעשה כלו לענין סחורה

עוד יש לעיין בפועל שמקבל אחריות על הפירות אי נעשו כשלו לענין סחורה, וחשבינן מהשתא דמי פועל שנוטל כסחורה בפירות שביעית. [דומיא דשלוף דויז ואחריות צאן ברזל, ועיין לשון ריטב"א יבמות ס"ו ב' לענין קנין כספו דאכילת תרומה דבקנין כל דהו דחיוב אחריות סגי להיות חשוב קנינו ולא דלהוו שלו לכל דבר].

והנה באופן דבעלות הנכרי עד שמוגיע ליד המשלחים נמצא דאם נשרפו הפירות בעלייה אין לנכרי שום תביעה ממונית מהשלחים, ובהיות כי חששו דליכא גמירות דעת מוחלטת של הנכרי על האחריות, כלומר שאם יארע חלילה הפסד להדסים יחפז לדרוש דמי הפירות, אע"ג דבדיניהם החתמנוהו על שטר שנשארים ההדסים שלו, מ"מ לרווחא דמילתא עשו קנין עם בעלי בית הארזיה [שהם כפועלים של הציבור], דכי היכי דבכל שתא אם נשרפו הפירות האחריות עליהם, ה"נ השנה יתנו כאו"א מהמשלחים סך קצוב עבור ביטוח ההדסים לבעלי בית הארזיה. [כגון ה' זוזים עבור כל ג' הדסים לאלף הדסים = 1666 זוזים = 333 אגודות של ג' הדסים]. ולתוקף צורת הענין עשו מעלה נוספת שהיא שכר הפועלים קצוב מראש בערך כמה ישתכרו בכדי שאם ירוויחו מפי יזכה בזה הנכרי, ר"ל שאין ראוי לבקש עבור סט הדסים מיוחד מאד שכר מירחא גדול יותר, הלכך כתבו בחוזה שעשו עם הנכרי כיצד מיוסד מחיר כל אגודת ג' הדסים מכל דרגא שהיא, והרינו להציג את נוסח החוזה המפורט.

מכתב מו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה בענין אוצר בית דין

לשון מכתב מו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה משנת השמיטה תשנ"ד, ...אין צריך לפרש שענין אוצר ב"ד תיקון גדול הוא לשמירת קדושת שביעית בארצינו, וכבר נתוספו בזכותה אלפי חקלאים שומרי שביעית כהלכתה, וכמו בכל דבר גדול שהוא משמרת לעיקרי הדת נמצאים אנשים מפפקים ומחמירים כביכול, וכבר אמר על כיוצ"ב מרן החזו"א זללה"ה שהם מהדברים שהיצר מחבבן כדי לסתום הדרך והאפשרות לקיים קדושת השביעית בארץ, דאפילו יהיבנא להו דיש בזה דוחק בענין סחורה שהיא אבקה של שביעית, הרי הצלנו בזה אלפים מישראל מאיסור החמור של עבודה שהיא עיקרה של שביעית, ומכאן הקריאה אל ועדי השמיטה השונים שנתרכו בארצינו כס"ד כי עליהם לדעת שלא יצאנו ידי חובה בזה שהולכים לרעות בשדות נכרים, ולהנצל מאיסור ספיחין, אלא עלינו לתמוך בכל כוחנו בשומרי שביעית ולהרחיב גבולות הקדושה, ואילו היו מתכננים מראש עם חקלאים הרוצים לשמור על קדושת הארץ היינו יכולים להציל מאות אלפים מחילולה בעבודה וגם מסחורה בלי פקפוק. כו"ח למען קדושת הארץ.

בדין ד' מינין שנעבדו בשביעית

גם פרדסים שנעבדו בשביעית באיסור אין האתרוגים נאסרים, כמבואר בחזו"א שביעית ס"י סק"ו דאתרוגין של שביעית אע"ג שממייבין אותן בשביעית באיסור ומשמרין אותן אין הפירות נאסרים כו', ושמעתי מהגאון רבי חיים שאול גריינימן זללה"ה דאע"ג דכל הגי רבוותא יבמות קכ"ב ס"ל דנעבד

אסור, הנח לרמב"ם ולר"ש במקומם דס"ל דשרי, ושמעתי ממו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה דהראשונים במקומם חשיבי טפי להכרעת ההלכה, ועוד דהתם ביבמות לא באו אלא לאוקמי בגוונא חד הא דעזיקה, ויש לסמוך ע"ד הרמב"ם פ"ד ה"א שסתם בשרה שנמייכה דפירותיה מותרין, ומשמע אף לו וכ"ש לאחרים וה"ה בנעבד שצמחו הפירות מחמתו. ערבות אין בהן קדושת שביעות ומשום חשש נעבד כבר נתבאר להקל.

יש לעיין במקומתינו שהשקיית האתרוגים אינה לצורך אכילה, מ"ט שרי להשקותן כשאר פירות האילן, אם לקושטא הוה סגי לבעל האילן במי גשמים לצורך האתרוגים לאכילה ולאוקמי אילנא, [ומצוי בעץ חבושים וגוייכות וכיו"ב דסגי ליה במעט פירות ומסתפקין במי גשמים אע"פ שאם היה חפץ בריבוי פירות היה צריך להוסיף בהשקייתן כשאר אילנות העושים פרי].

לענין השקיית ערבות יש לדון אי כל השקאה אסורה משום דלאוקמי אילנא בלחוד אפשר דסגי במי גשמים, ומה שמרבין להשקותן בבית השלחין הוא כדי להרבות בענפי ערבה ובשביל הלבוב שבראש הערבה, ולענין זה י"ל דלא שגא מאיסור השקיית יערות כדי לעבות העצים ולהרבות גזעים וענפים לסוחרי העצים, אמנם יש לחלק בין השקאה לקיום ערבות שגדלו בשביעות מעצמן או בשיטת, די"ל דקיום הענפים הקיימים בכלל לאוקמי אילנא, לאפוקי השקיה בשביל שיצמחו ענפים חדשים, וכיו"ב יש לדון במגדלי פרחים אם רשאים להשקות פרחים שלא יכלו או"ד דלא הותר אלא מידי דאכילה, ואף את"ל דבפרחים יש להקל בהשקיית לקיים את הקיימין מ"מ יש לדון דערבה חמירא, דהנידון להתיר השקיית פרחים אינו משום הפסד ממון אלא בהשחתת העולם שישאר על עומדו, אבל נבילת הלבוב יתכן דאינו הפסד הפרי ואע"ג דנפסד למצותו י"ל דמצוה אינו בכלל הפסד הפרי.

כל הנידון משום נעבד אינו אלא במקומות שכבשום עולי בבל כמבואר בראב"ד דכביבש עולי מצרים מיקלינן בנעבד וספיחין, ועיין בחזו"א דסביבות בית שאן דיינינן להו ככביבש עולי בבל, ואף בית שאן עצמה לא נתברר בבירור היכן מקומה להקל, [ושמעתי שיש שהקילו להפריש תרו"מ מפירות מושב בסביבת בית שאן על פירות עולי בבל ודאי].

ההדסים מקום גידולן בא"י בצפון הארץ שטבע ההדסים לצמוח כראוי במקומות הקרים יותר, ובמקומות אלו אין ידוע על מקום שהוא ודאי עולי מצרים.

בענין קדושת שביעות בלולבים

לולבים מבואר בגמ' סוכה מ' א' דיש בהן קדושת שביעות, משום שהנאתן וביעורן שוה, שאינו עומד להסקה אלא לכבד את הבית ולתשמישין אחרים שביעורו זהו קלקולו והנאתו באים כאחד דומיא דאכילה, כמבואר ברש"י ובריטב"א שם, ואמנם האידנא אין הלולבין בא"י עומדים לכבד את הבית, ולפיכך הרבה מקילין להתנהל בענין הסחורה בלולבים כשאר שני שבוע, ודעת מו"ז הגאון רבי יהודה שפירא זללה"ה ועוד מודקדקין לחוש דדינא דגמרא אין משתנה, ולפיכך יש שאין לוקחין לולבים מסוחרים אלא מלולבים הגדלים בחו"ל [כגון מהערבה הדרומית] מפני חשש סחורה, ובוה ארווחנא גם קדושת שביעות בלא נעבד, או לקחת לולבים מהפקר או אוצר בי"ד, או לולב הניתן במתנה.

ישועות הדסים מנכרי בשביעות, סחורה, קנין מנכרי, דמי שביעות, שלוחות כהן כה

ולענין נעבד כלולבין במושבות שמגדלין דקלים לפירות וללולבין, לפי השמועה יש כאן ב' נידונים, האחד הוא מלאכת הדישון שיתכן שמועיל ללולבים, וגם אם יסכימו בעלי העצים שלא לדשנן וישגחו עליהם באופן שניכר אם דשנו, יש מהן שעושין מלאכת הפרייה דהיינו זריית אבקה מאילן זכר לאילן נקבה וכיו"ב, ואם אין החקלאים מסכימים לשבות ממלאכת ההפרייה [מפני חשש של הפסד השבחת התמרים], עדיין יש לדון להקל לענין הלולבין גם לאלו המחמירין בנעבד, מפני שלפי השמועה אין ההפרייה חלוז מועלת ללולבים אלא לפירות והדבר צריך בירור, אך כבר נתבאר בחזו"א דאתרוגים שנעבדו בשביעית אינן נאסרין, ויש מחמירין במצוה שיהא בקדושה כענין שאמרו הקריבהו נא לפחתך.

ברוך רחמנא דסייען

